

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ :
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

ΘΕΜΑ:
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΟ 2021

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ ΣΑΜΑΡΑ [ΜΠ19019]

Πειραιάς, Ιούνιος 2022

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Στους αγαπημένους μου γονείς,
Στράτο και Γιωργία

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου και Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πειραιώς, κύριο Άγγελο Κότιο για την καθοδήγησή του, όπως επίσης και όλους τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου για την υποστήριξή τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Κατάλογος περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
2. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης: Μια ιστορική αναδρομή	11
3.Το ισχύον νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση	16
4. Νεότερες στρατηγικές της ΕΕ για την εκπαίδευση και την κατάρτιση	21
4.1 Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής επιτροπής για τον ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης	22
4.2 Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο Ευρωπαϊκή στρατηγική δεξιοτήτων για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική ισότητα και ανθεκτικότητα.	23
4.3 Ψήφισμα του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης και πέραν αυτού από το 2021 μέχρι το 2030.	24
4.4 Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα.	25
5. Η νέα πολιτική συνοχής 2021-2027	26
5.1 Οι νέοι στόχοι πολιτικής και νέοι ειδικοί στόχοι των Ταμείων	26
5.2 Το νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο	27
5.3 Οι ειδικοί στόχοι του ΕΚΤ με έμφαση ην εκπαίδευση και κατάρτιση	27
6. Η αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2021-2027 στην Ελλάδα	29
7. Στόχοι και χρηματοδοτικοί πόροι του ΕΠΑΝΑΔΕΒΜ 2021-2027 για την εκπαίδευση και κατάρτιση	30
7.1 Εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: Προβλήματα και ανάγκες	30
7.2 Οι προτάσεις των φορέων για την περίοδο 2021-2027	38
7.3 Οι στόχοι στον νέο ΕΠΑΝΑΔΕΒΜ 2021-2027	39
7.4 Δράσεις και χρηματοδοτικό πλαίσιο	39
8. Στόχοι και χρηματοδοτικοί πόροι των ΠΕΠ: Η περίπτωση του ΠΕΠ Αττικής 2021-2027	42
9. Λοιπά προγράμματα και χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για την προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2021-2027	44
9.1 Το πρόγραμμα ERASMUS PLUS 2021-2027	45
9.2 Ο ρόλος και οι δράσεις του CEDEFOP.....	46
10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	50

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Η εκπαίδευση σε οργανισμούς διαφέρει από τη σχολική εκπαίδευση. Τα σχολεία συνήθως εκπαιδεύουν τους μαθητές να κατανοούν ένα θέμα αρκετά καλά για να ανταπεξέλθουν σε μια εξέταση. Τα σχολεία απευθύνονται σε παιδιά και τους διδάσκουν πληροφορίες που είναι καινούριες γι' αυτούς. Το εκπαιδευτικό έργο που ασκούν οι οργανώσεις όπως η ΕΕ για τα μέλη ή για την κοινότητα είναι πολύ διαφορετικό. Ο στόχος είναι συνήθως η ενδυνάμωση των ανθρώπων ώστε να καταφέρουν να γίνουν ενεργοί συνεισφέροντες στη διαδικασία της αλλαγής. Από τη μία, η εσωτερική εκπαίδευση βοηθά τα μέλη να κατανοήσουν και να συνεισφέρουν στο έργο του οργανισμού. Από την άλλη, η κοινοτική εκπαίδευση μεταδίδει πληροφορίες ή μηνύματα εκστρατείας και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενδυνάμωση, την κινητοποίηση και την οργάνωση των ανθρώπων.

Σκοπός: Η εργασία αυτή έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τις πολιτικές και τα προγράμματα της ΕΕ για την προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2021.

Υλικό και Μέθοδος: Χρησιμοποιήθηκαν άρθρα και συγγράμματα σχετικά με το θέμα.

Συμπεράσματα: Κάθε χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαχειρίζεται το δικό της εκπαιδευτικό σύστημα, επομένως η Επιτροπή διαδραματίζει περισσότερο υποστηρικτικό ρόλο. Προσφέρει ένα φόρουμ συνεργασίας μεταξύ των χωρών και προσπαθεί να βελτιώσει τη συνοχή στις εκπαιδευτικές πολιτικές. Η Επιτροπή χρηματοδοτεί διάφορες πρωτοβουλίες που υποστηρίζουν την εκπαίδευση στην Ευρώπη, από τη διασφάλιση της αναγνώρισης των προσόντων στο εξωτερικό έως την προώθηση ιστοριών επιτυχίας.

Λέξεις – Κλειδιά: *εκπαίδευση, κατάρτιση, Ευρωπαϊκή Ένωση, πολιτικές, εκπαιδευτικό σύστημα.*

ABSTRACT

Introduction: Education in organizations is different from school education. Schools usually train students to understand a subject well enough to pass an exam. Schools also deal with young people and usually teach them information that is new to them. The educational work that organizations like the EU do for members or for the community is very different. The goal is usually to empower people so that they can become active contributors to the change process. In-house training helps members understand and contribute to the organization's work. Community education conveys information or campaign messages and can be used to empower, mobilize and organize people.

Purpose: This paper aims to present EU policies and programs. to promote education and training after 2021.

Material and Method: Articles and books on the subject were used.

Conclusions: Each country in the European Union manages its own education system, so the Commission has a more supportive role. It offers a forum for cooperation between countries and seeks to improve coherence in education policies. The Commission funds a number of initiatives to support education in Europe, from ensuring the recognition of qualifications abroad to promoting success stories.

Keywords: education, training, European Union, policies, education system.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΕ υποστηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους να παρέχουν την καλύτερη εκπαίδευση και κατάρτιση στους πολίτες τους. Προωθεί επίσης την πολυγλωσσία στην Ευρώπη, βοηθώντας στη διδασκαλία και εκμάθηση γλωσσών, ενθαρρύνοντας την κινητικότητα μαθητών, ασκουμένων, δασκάλων και νέων και διευκολύνοντας την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών. Η ΕΕ καθορίζει το πλαίσιο για τις χώρες της ΕΕ ώστε να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές και να μαθαίνουν η μία από την άλλη, με στόχο: να γίνει πραγματικότητα η δια βίου μάθηση και η κινητικότητα, η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, η προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, η ενίσχυση της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας. Για την επίτευξη των στόχων που ορίζονται στο πλαίσιο εκπαίδευσης και κατάρτισης, η ΕΕ εφαρμόζει πολιτικές σε τομείς όπως (Ahrens et al., 2005):

- στους τομείς της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας
- στα σχολεία
- την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- την ανώτερη εκπαίδευση
- την εκπαίδευση ενηλίκων

Στον τομέα της νεολαίας, η ΕΕ καθορίζει ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών μέσω της στρατηγικής της ΕΕ για τη νεολαία.

Μέσω του προγράμματος Erasmus+, η ΕΕ παρέχει επίσης χρηματοδότηση, εργαλεία και πόρους για άτομα, οργανισμούς και μεταρρυθμίσεις πολιτικής, σε τομείς όπως (Amaral et al., 2009):

- τα προγράμματα σπουδών, κατάρτισης και ανάπτυξης για φοιτητές, ασκούμενους και επαγγελματίες της εκπαίδευσης στο εξωτερικό
- τις ευκαιρίες στο εξωτερικό για νέους και εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας
- τις ευκαιρίες για τους οργανισμούς να αναπτύξουν συνεργασίες για καινοτομία στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία
- την ανταλλαγή γνώσεων και μεταρρύθμιση πολιτικής για τη στήριξη της ανάπτυξης, της απασχόλησης, της ισότητας και της κοινωνικής ένταξης στην Ευρώπη

Περισσότερα για το πρόγραμμα Erasmus+

Το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης δημιουργεί ευκαιρίες για τους νέους να προσφερθούν εθελοντικά ή να εργαστούν σε έργα στη χώρα τους ή στο εξωτερικό που ωφελούν τις κοινότητες και τους ανθρώπους σε όλη την Ευρώπη.

Ο γενικός στόχος του προγράμματος είναι να υποστηρίξει, μέσω της δια βίου μάθησης, την εκπαιδευτική, επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη των ανθρώπων στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό, στην Ευρώπη και πέρα από αυτήν, συμβάλλοντας έτσι στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην ποιοτική απασχόληση και στην κοινωνική συνοχή, την προώθηση της καινοτομίας και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ενεργού ιδιότητας του πολίτη.

Το Πρόγραμμα έχει τους ακόλουθους ειδικούς στόχους (Balkan, 2016):

- προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας ατόμων και ομάδων, καθώς και της συνεργασίας, της ποιότητας, της ένταξης και της ισότητας, της αριστείας, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας σε επίπεδο οργανισμών και πολιτικών στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης·
- προώθηση της μη τυπικής και άτυπης μαθησιακής κινητικότητας και της ενεργού συμμετοχής μεταξύ των νέων, καθώς και της συνεργασίας, της ποιότητας, της ένταξης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας σε επίπεδο οργανισμών και πολιτικών στον τομέα της νεολαίας·
- προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας του αθλητικού προσωπικού, καθώς και της συνεργασίας, της ποιότητας, της ένταξης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας σε επίπεδο αθλητικών οργανώσεων και αθλητικών πολιτικών.

Ένταξη και Διαφορετικότητα

- Το πρόγραμμα επιδιώκει να αυξήσει τον ποιοτικό αντίκτυπο των δράσεών του και να εξασφαλίσει ίσες ευκαιρίες. Για το σκοπό αυτό, το πρόγραμμα θα απευθύνεται σε άτομα διαφορετικών ηλικιών και διαφορετικών πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών καταβολών. Θα επικεντρωθεί σε άτομα με λιγότερες ευκαιρίες, συμπεριλαμβανομένων αυτών με αναπηρίες, εκπαιδευτικές δυσκολίες ή μεταναστευτικό υπόβαθρο, καθώς και σε άτομα που ζουν σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές.

Ψηφιακός Μετασχηματισμός

- Σύμφωνα με τις προτεραιότητες του Σχεδίου Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση, το πρόγραμμα θα αναπτύξει προσβάσιμη και υψηλής ποιότητας ψηφιακή μάθηση, θα ενισχύσει την ικανότητα των εκπαιδευτικών, των εκπαιδευτών και των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας, κ.λπ. να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία και περιεχόμενο, να δοκιμάζουν και να προωθούν την απόσταση, καθώς και μικτή μάθηση. Οι δράσεις κινητικότητας του προγράμματος θα παρέχουν αυξημένο αριθμό ευκαιριών για την απόκτηση και ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων μέσω πρωτοβουλιών όπως το πρόγραμμα Digital Opportunity Traineeships. Η υλοποίηση του προγράμματος θα ψηφιοποιηθεί και θα απλοποιηθεί σημαντικά για τους συμμετέχοντες, ιδίως μέσω της πρωτοβουλίας European Student Card και μιας ανανεωμένης αρχιτεκτονικής πληροφορικής για τους δικαιούχους και τους φορείς υλοποίησης.

Περιβάλλον και καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής

- Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το πρόγραμμα θα δώσει το παράδειγμα, ενθαρρύνοντας τους συμμετέχοντες να χρησιμοποιούν τις μεταφορές με χαμηλές εκπομπές άνθρακα ως εναλλακτική λύση στις πτήσεις. Η χρηματοδότηση Erasmus θα διοχετευθεί επίσης στη δημιουργία γνώσεων και κατανόησης της βιωσιμότητας και της δράσης για το κλίμα, έτσι ώστε οι Ευρωπαίοι να αποκτήσουν τις κορυφαίες στον κόσμο ικανότητες που απαιτούνται για τη δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών, τρόπων ζωής και οικονομιών.

Συμμετοχή στο δημοκρατικό βίο

- Το Πρόγραμμα αφορά την περιορισμένη συμμετοχή των πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες και την έλλειψη γνώσης τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση και προσπαθεί να τους βοηθήσει να ξεπεράσουν τις δυσκολίες ενεργού συμμετοχής και συμμετοχής στις κοινότητές τους ή στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Ένωσης. Η ενίσχυση της κατανόησης των πολιτών για την Ευρωπαϊκή Ένωση από νεαρή ηλικία είναι ζωτικής σημασίας για το μέλλον της Ένωσης.

Η εργασία αυτή έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τις πολιτικές και τα προγράμματα της Ε.Ε. για την προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2021.

Αποτελείται από 10 κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την εισαγωγή.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την ιστορική αναδρομή της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το ισχύον νομικό πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά τις νεότερες στρατηγικές της ΕΕ για την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την νέα πολιτική συνοχής 2021-2027.

Το έκτο κεφάλαιο αφορά την αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2021-2027 στην Ελλάδα

Το έβδομο κεφάλαιο περιλαμβάνει τους στόχους και τους χρηματοδοτικούς πόρους του ΕΠΑΝΑΔΕΒΜ

Το όγδοο κεφάλαιο αφορά τους στόχους και τους χρηματοδοτικούς πόρους των ΠΕΠ.

Το ένατο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα λοιπά προγράμματα και τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για την προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2021-2027

Έπειτα, παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προοπτικές σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην ΕΕ.

Τέλος, παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές που χρησιμοποιήθηκαν.

2. Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της

διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης: Μια ιστορική αναδρομή

Από την ίδρυσή της η ΕΕ στοχεύει να αυξήσει τον αριθμό των μελών της και να δημιουργήσει συνεργασία μεταξύ των μελών της. Η ΕΕ που έχει τα οικονομικά χαρακτηριστικά σε αυτό το σημείο έχει επικεντρώσει την πολιτική της σε ορισμένους τομείς όπως η γεωργία, η κοινωνική πολιτική και η οικονομία. Προκειμένου να επιτύχει τους οικονομικούς της στόχους, η εκπαίδευση έχει θεωρηθεί ως μέσο. Στον τομέα της εκπαίδευσης, πρωτοβουλίες της ΕΕ για την εκπαιδευτική συνεργασία πραγματοποιούνται σύμφωνα με τους οικονομικούς στόχους της κοινότητας. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η γνώση, οι εξελίξεις στις τεχνολογίες επικοινωνίας και το γεγονός της παγκοσμιοποίησης έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην εκπαιδευτική προσέγγιση της Ε.Ε. Σύμφωνα με τις αυξανόμενες προσδοκίες των ατόμων, η ΕΕ αναγκάστηκε να αναπτύξει ποιοτική και αποτελεσματική εκπαιδευτική πολιτική (Bertaud et al., 2017).

Η εκπαίδευση είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων. Επομένως, όλα τα κράτη μέλη αντιλαμβάνονται την ανάγκη να αυξήσουν την ποιότητα της εκπαίδευσής τους, να αναπτύξουν πρόσβαση στη μάθηση σε όλα τα στάδια της ζωής. Είναι σαφές ότι η δια βίου μάθηση έχει γίνει το βασικό σημείο της εκπαιδευτικής στρατηγικής της ΕΕ. Αυτή η έννοια περιλαμβάνει από μόνη της όλα τα στάδια και τις μορφές εκπαίδευσης και επιπλέον τα συνδυάζει (Brekde & Staver, 2018).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αντιμετωπίσει πολλές κρίσεις, όπως ο λαϊκισμός, η ξενοφοβία, οι οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις, όπως αναφέρονται μερικές παρακάτω (Falkner Reference Falkner2016; Taggart and Szczerbiak Reference Taggart and Szczerbiak 2018). Αυτό οδήγησε σε ορισμένες αμφιβολίες για το εάν η ΕΕ θα επιβιώσει (Murray and Longo Reference Murray and Longo2018). Εδώ, η νεοϊδρυματιστική προοπτική για τις κρίσεις στην ενσωμάτωση στην ΕΕ πλαισιώνει μια πρωτότυπη και επίκαιρη διερεύνηση του ρόλου μιας νέας πρωτοβουλίας της ΕΕ – του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης – στη στήριξη της ολοκλήρωσης στην ΕΕ σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Πολλές έρευνες έχουν βασιστεί στη θεματική ανάλυση σχετικού βασικού υλικού πολιτικής. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν ότι, ενώ δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο ΕΟΠ αποτελεί παράδειγμα έργου σύγκλισης της εκπαίδευσης στην ΕΕ, η καινοτομία άλλων ευρημάτων είναι εντυπωσιακή. Φαίνεται ότι οι κρίσεις στην ΕΕ ενέπνευσαν τους σχετικούς ερευνητές να χρησιμοποιήσουν την εκπαίδευσή του ως εργαλείο για την εμβάθυνση της ΕΕ, η οποία είναι μια πτυχή της ολοκλήρωσης της ΕΕ που σχετίζεται με την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών του. Συγκεκριμένα, ο ΕΟΠ υπήρξε κινητήριο μοχλός για την ανάπτυξη μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και ευρωπαϊκής οικονομίας, η ΕΕ ως κοινωνικά δίκαιη κοινωνία και η ήπειρος της προόδου (Burch, 2007).

Οι κρίσεις, ωστόσο, δεν είναι καινούριες στην ΕΕ, και στην πραγματικότητα, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας κυκλικής διαδικασίας ολοκλήρωσης στην ΕΕ (Scipioni Reference

Scipioni 2017). Με βάση τη βιβλιογραφία για την ολοκλήρωση της ΕΕ, όπως το La Barbera (Αναφορά La Barbera2015) και το Kushnir et al. (Αναφορά Kushnir, Kilkey and Strumia2020), η ολοκλήρωση στην ΕΕ στα σχετικά άρθρα ορίζεται ως μια τριπλή διαδικασία που περιλαμβάνει: (1) τη δομή και την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των υφιστάμενων κρατών μελών (ΚΜ) (που μπορεί να λάβει δύο μορφές: εμβάθυνση ή διαφοροποιημένη ολοκλήρωση)· (2) διεύρυνση της ΕΕ για να προσελκύσει και να συμπεριλάβει νέα κράτη μέλη. και (3) διαμόρφωση των σχέσεων της ΕΕ με την αποχωρούσα χώρα – το Ηνωμένο Βασίλειο.

Εδώ, η νεοϊδρυματιστική προοπτική για τις κρίσεις στην ενσωμάτωση στην ΕΕ χρησιμοποιείται για να πλαισιώσει μια πρωτότυπη και έγκαιρη έρευνα σχετικά με το ρόλο μιας νέας πρωτοβουλίας της ΕΕ – του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης (EXE) – στη στήριξη της ολοκλήρωσης της ΕΕ σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Ο ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EC 2020) αναφέρει λεπτομερώς ότι ο EXE είναι ένα έργο της ΕΕ, το οποίο ξεκίνησε το 2017 για να επιτρέψει σε όλους τους νέους να επωφεληθούν από την καλύτερη εκπαίδευση και κατάρτιση και να βρουν απασχόληση σε όλη την Ευρώπη. Ο EXE περιλαμβάνει μια σειρά από πρωτοβουλίες σε όλα τα επίπεδα και τους τύπους εκπαίδευσης στην ΕΕ, όπως: αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, ποιότητα στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, εκμάθηση γλωσσών, βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση, σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, κοινή αξίες, η πρωτοβουλία των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και η πρωτοβουλία της ευρωπαϊκής φοιτητικής κάρτας. Αυτή η έρευνα βασίζεται σε θεματική ανάλυση βασικού υλικού πολιτικής στον EXE. Έχει δημιουργήσει σημαντικά ευρήματα σχετικά με το ότι ο EXE αποτελεί παράδειγμα ολοκλήρωσης του τομέα της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ΕΕ και, το πιο σημαντικό, εργαλείο για την ενσωμάτωση στην ΕΕ. Αυτό το άρθρο περιγράφει λεπτομερώς αυτά τα ευρήματα και καταδεικνύει πώς αντιμετωπίζουν σημαντικά κενά των γνώσεών μας σχετικά με τον ρόλο της εκπαίδευσης στην προώθηση της ολοκλήρωσης στην ΕΕ.

Ένταξη στην ΕΕ σε περιόδους κρίσεων: Νεοθεσμοκρατική προοπτική

Αυτή η ενότητα λαμβάνει τον νεοϊδρυματιστικό φακό και αποκαλύπτει το νόημα της ολοκλήρωσης της ΕΕ με περισσότερες λεπτομέρειες, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις τρεις πτυχές της. Αυτή η ενότητα βασίζεται επίσης στον νεοϊδρυματισμό για να εξηγήσει τις κρίσεις της ΕΕ ως τις διαδικασίες που διαμορφώνουν την ενοποίηση στην ΕΕ.

Ο νεοϊδρυματισμός ή ο νέος θεσμισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια ενημερωμένη εκδοχή της θεσμικής θεωρίας. Θεσμισμός που επικεντρώνεται περισσότερο σε μια στατική θέση του οργανισμού: γιατί οι οργανισμοί είναι ανθεκτικοί στις μεταρρυθμίσεις και πώς αντιστέκονται στις μεταρρυθμίσεις, πώς οι δομές εντός των οργανισμών διαβιώνονται και γιατί ευρύτερες δυνάμεις διασφαλίζουν τη σταθερότητα των οργανωτικών πρακτικών (Burch Reference Burch2007). Ο νέος

θεσμισμός, από την άλλη πλευρά, δίνει έμφαση στις διαδικασίες αλλαγής, παρά στη σταθερότητα στους οργανισμούς (Burnett, 2007).

Ο νεοϊδρυματισμός είναι ένα ευρύ ρεύμα σκέψης που εξηγεί την οργανωσιακή συμπεριφορά εξετάζοντας πώς αλληλεπιδρούν οι θεσμοί μεταξύ τους και με την κοινωνία και πώς αλλάζουν οι θεσμοί υπό την επίδραση ευρύτερων διαδικασιών (Peters Reference Peters2019). Η ανάλυση σε αυτό το άρθρο κάνει έκκληση, πρώτα και κύρια, στην τελευταία πτυχή του ορισμού του νεοϊδρυματισμού, εστιάζοντας στο πλαίσιο των κρίσεων της ΕΕ ως παράδειγμα των ευρύτερων διαδικασιών που επηρεάζουν την ολοκλήρωση της ΕΕ. Σύμφωνα με τον Peters (Reference Peters 2019), οι κρίσεις είναι παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται οι οργανισμοί. Η συζήτηση για τις πτυχές της ολοκλήρωσης στην ΕΕ ενημερώνεται επίσης από τον νεοϊδρυματισμό, ιδιαίτερα την έμφαση που δίνει στον τρόπο αλληλεπίδρασης των θεσμών μεταξύ τους. Οι διαφορετικές διαμορφώσεις των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών ομάδων χωρών που απεικονίζουν καθεμία από τις πτυχές της ολοκλήρωσης της ΕΕ μπορούν να θεωρηθούν ως έκφραση της αλληλεπίδρασης διαφόρων συνιστωσών της ΕΕ, όπως οι εθνικές κυβερνήσεις και άλλοι εθνικοί και περιφερειακοί οργανισμοί.

Υπάρχουν δύο βασικά σώματα βιβλιογραφίας που διερευνούν τη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και της ολοκλήρωσης στην ΕΕ. Ένα από αυτά είναι αρκετά μεγάλο και εστιάζει στην ενσωμάτωση της εκπαιδευτικής πολιτικής που έχει κατατεθεί στην ΕΕ. Το υπόλοιπο σύνολο της βιβλιογραφίας προτείνει έναν πιθανό σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης στην καθοδήγηση της ανάπτυξης της ολοκλήρωσης στην ΕΕ. Ωστόσο, αυτό το σύνολο της λογοτεχνίας είναι περιορισμένο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν πολλές μελέτες που χρησιμοποιούν τον όρο «ολοκλήρωση» με διαφορετικό νόημα από το πώς εννοείται σε αυτό το άρθρο. Αυτές οι μελέτες επικεντρώνονται στην ενσωμάτωση μειονοτικών ομάδων στην εκπαίδευση στην ΕΕ (π.χ. Siemienski and Packer Reference Siemienski and Packer1997).

Το πρώτο σύνολο της βιβλιογραφίας που αναφέρθηκε παραπάνω, παρουσιάζει συχνά την εστίασή του ως την ενοποίηση του τομέα της εκπαιδευτικής πολιτικής στην ΕΕ (π.χ. Field Reference Field2003· Kwiek Reference Kwiek2007). Πολλές μελέτες που διερευνούν ειδικά την ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση αφορούν κυρίως τη Διαδικασία της Μπολόνια – μια πρωτοβουλία πολιτικής για την εναρμόνιση των δομών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ξεκίνησε ως πρωτοβουλία της ΕΕ, αλλά τελικά επεκτάθηκε πολύ πέρα από τα σύνορα της ΕΕ (EHEA 2020). Αυτές οι μελέτες επικεντρώνονται στις ακόλουθες βασικές πτυχές της επιρροής της ολοκλήρωσης της ΕΕ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: η αλλαγή της διοίκησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο

και η αλλαγή της διοίκησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Lowe Reference Lowe1992; De Wit Reference De Wit2003; Charlier and Croche Reference Charlier and Croché2005, Maassen and Olsen Reference Maassen and Olsen2007, Maassen and Musselin Reference Maassen and Musselin2009), η αλλαγή της διακυβέρνησης της έρευνας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Amaral et al. Αναφορά Amaral, Neave, Musselin and Maassen2009), της ολοκλήρωσης της ΕΕ στα ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Kwiek Reference Kwiek2007), η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της κινητικότητας των φοιτητών (Papatsiba Reference Papatsiba2006), καθώς και τα επιτεύγματα και οι προκλήσεις στην εφαρμογή της Μπολόνια σε εθνικά πλαίσια (π.χ. Wetzinger Reference Wetzinger2019) . Υπάρχει έρευνα για τις τάσεις ένταξης στην εκπαίδευση στην Ευρώπη γενικά, χωρίς να περιορίζεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία αναφέρθηκε ως «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική περιοχή» (Lawn Reference Lawn2003; Grek and Lawn, Reference Grek and Lawn2009). Ωστόσο, αυτές οι αναφορές σήμαιναν έναν ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης γενικά, καθώς δεν σχετίζονταν με τον ΕΟΠ που ξεκίνησε επίσημα η ΕΕ το 2017. Ορισμένες άλλες αναφορές σε έναν «Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Χώρο» βρίσκονται στη βιβλιογραφία πριν από το 2017 (Kirkwood-Tucker Reference Kirkwood-Tucker2004; Burnett Reference Burnett2007; Lentner Reference Lentner2007; Salimova et al. Αναφορά Salimova, Makolon and Enaleeva2012; Fernández Reference Fernández2014). Αυτές οι αναφορές χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα του «ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Η επίσημη έναρξη των εργασιών για την ανάπτυξη του ΕΟΧ το 2017 ως χωριστή πρωτοβουλία είναι πιθανό να επιφυλάξει τη χρήση της αναφοράς «Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης» μόνο για την πρωτοβουλία του 2017.

Η βιβλιογραφία για τον ΕΧΕ, η οποία παρουσιάζει ενδιαφέρον σε αυτό το άρθρο, είναι περιορισμένη. Ο ΕΧΕ διερευνάται από τις ακόλουθες οπτικές γωνίες στην υποτροφία: η ψηφιοποίηση της εκπαίδευσης στην ΕΕ (Salajan Reference Salajan2019; Decuyper and Simons Reference Decuyper and Simons2020), η κινητικότητα φοιτητών εντός του ΕΟΧ (Grinberga-Zalite et al. Αναφορά Grinberga-Zalite, Hernik, Liepa and Papins2018), μια εθνική απάντηση στην πρωτοβουλία που απεικονίζεται στην περίπτωση της Κροατίας (Kasap et al. Αναφορά Kasap, Lachner and Žiha2018) και η διακυβέρνηση του ΕΟΧ που μοιάζει με τη διακυβέρνηση της ΕΕ μέσω της δημιουργίας και της επέκτασης των ομάδων συμφερόντων που συντονίζουν την απογραφή και τη συγκριτική αξιολόγηση (Cone and Brøgger Reference Cone και Brøgger2020). Αυτές οι τάσεις τυποποίησης παρουσιάζονται συχνά ως παραδείγματα ολοκλήρωσης του πεδίου πολιτικής της ΕΕ στον τομέα της εκπαίδευσης, αν και δεν εντάσσονται σε μια ευρύτερη διαδικασία ολοκλήρωσης στην ΕΕ και δεν συζητούνται σε σχέση με πτυχές ένταξης στην ΕΕ, όπως η ενίσχυση

των σχέσεων μεταξύ των κρατών- μελών, υποψήφιων χωρών και χωρών εξόδου.

Το δεύτερο και περιορισμένο σύνολο βιβλιογραφίας αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση μπορεί να διαδραματίσει ρόλο στην καθοδήγηση της ανάπτυξης της ολοκλήρωσης στην ΕΕ. Σύμφωνα με τον Grek (Αναφορά Grek2008, 208), η εκπαίδευση άρχισε να αναδεικνύεται ως βασικός μηχανισμός χάραξης πολιτικής στην ΕΕ μετά την επίσημη ίδρυσή της: «...η εκπαίδευση κινείται αργά από το περιθώριο της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης στο ίδιο το κέντρο της χάραξης πολιτικής». Corbett (Reference Corbett2005), Robertson (Reference Robertson2008) και Robertson et al. (Αναφορά Robertson, de Azevedo and Dale2016) προτείνουν ότι, συγκεκριμένα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση έπαιξε ρόλο στη δημιουργία του έργου της ΕΕ μέσω της διευκόλυνσης της ακαδημαϊκής κινητικότητας, βοηθώντας στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς και ενός Ευρωπαίου πολίτη. Ο Kushnir (Αναφορά Kushnir 2016) δηλώνει ότι η Διαδικασία της Μπολόνια, που αναφέρθηκε προηγουμένως, η οποία έγινε η μεγαλύτερη πρωτοβουλία τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον κόσμο, ήταν αρχικά μια πρωτοβουλία της ΕΕ που τελικά μετατράπηκε σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό έργο που πέρασε τα σύνορα της ΕΕ για να συμπεριλάβει τη γεωγραφική Ευρώπη και ορισμένες χώρες, πέρα από αυτό. Ο συγγραφέας προβάλλει ένα προκλητικό επιχείρημα ότι οι 48 χώρες, που εφαρμόζουν τη Διαδικασία της Μπολόνια με επίκεντρο τη διευκόλυνση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έγιναν μάρτυρες δημιουργίας εντάσεων στην ανάπτυξη «*συμβατότητας εδαφικής ταυτότητας στην Ευρώπη*» (αναφορά Kushnir Kushnir2016). Ο συγγραφέας το διευκρινίζει αυτό με το ακόλουθο παράδειγμα:

Η ένταξη της Ρωσίας στον EHEA (European Higher Education Area) είναι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση. Η αυταρχική της κυβέρνηση και η αντιδυτική ιδεολογία της (Kuzio Reference Kuzio2012) φαίνεται να έρχονται σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές αξίες, που συνδέονται με τον σεβασμό στη διαφορετικότητα, που αναφέρονται παραπάνω. Λύσεις σε αυτήν την ασυμφωνία μεταξύ ενός αναπτυσσόμενου χώρου και της μη ενοποιημένης ταυτότητας των λαών του αναζητήθηκαν αλλά δεν βρέθηκαν ποτέ. (Αναφορά Kushnir Kushnir2016, 672)

3.Το ισχύον νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση

Το εξειδικευμένο εκπαιδευτικό δυναμικό είναι ένα από τα κύρια πλεονεκτήματα του ευρωπαϊκού κοινωνικού και οικονομικού μοντέλου εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση συμβάλλει στην τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και στην αύξηση της παραγωγικότητας και των μισθών. Ωστόσο, σχεδόν 70 εκατομμύρια Ευρωπαίοι αγωνίζονται με τη βασική ανάγνωση και γραφή,

υπολογισμούς και χρήση ψηφιακών εργαλείων στην καθημερινή ζωή, ενώ υπάρχουν νέες προκλήσεις μπροστά τους σχετικά με τη μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας. Η ενεργειακή μετάβαση, η ψηφιοποίηση, η τεχνολογική αλλαγή, οι αξίες και η κριτική σκέψη είναι μεταξύ των βασικών προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η υποστήριξη της κατάρτισης σε ενήλικες είναι ένα σημαντικό κέρδος για το άτομο, τον εργοδότη και ολόκληρη την οικονομία (Council of EU, 2019). 18,1 εκατομμύρια άνδρες και γυναίκες στην ΕΕ-28 ήταν άνεργοι τον Νοέμβριο του 2017, εκ των οποίων τα 3,7 εκατομμύρια είναι νέοι (κάτω των 25 ετών). Πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι οι στόχοι του ET2020 δεν έχουν επιτευχθεί πλήρως. Μόνο το 10,7% των ενηλίκων συμμετέχει στη διαβίου μάθηση. Ταυτόχρονα, οι οργανώσεις-μέλη της ETUC παρατηρούν ανισότητες στην πρόσβαση στην κατάρτιση σε εργαζομένους σε εταιρικό επίπεδο, γεγονός που καθιστά δύσκολο για όσους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη κατάρτισης, όπως οι εργαζόμενοι χαμηλής ειδίκευσης, να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους, τα προσόντα τους και επομένως τα επίπεδα μισθών τους, συνθήκες εργασίας και προοπτικές σταδιοδρομίας (Cone & Bragger, 2020).

Προχωρώντας προς το 2020, ξεκίνησαν συζητήσεις σε επίπεδο ΕΕ προκειμένου να αξιολογηθούν τα επιτεύγματα από τη θέσπιση των στόχων της στρατηγικής ΕΕ2020[1] και του πλαισίου στρατηγικής ET2020[2], καθώς και των στόχων για τον καθορισμό προτεραιοτήτων μετά το 2020. Για να συμμετάσχει ενεργά σε αυτή τη συζήτηση, η ETUC προτείνει τα ακόλουθα αιτήματα για τη στρατηγική εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2020 (Cone & Bragger, 2020):

A. Ευρωπαϊκό δικαίωμα στην κατάρτιση που εγγυάται υψηλής ποιότητας κατάρτιση των εργαζομένων για όλους τους εργαζομένους, ιδιαίτερα για αυτούς με χαμηλή ειδίκευση, συμπεριλαμβανομένης της εκπαιδευτικής άδειας μετ' αποδοχών.

B. Μια πραγματική «εγγύηση δεξιοτήτων» που επιτρέπει στους εργαζόμενους με χαμηλή ειδίκευση να αποκτήσουν τουλάχιστον πιστοποιημένες βασικές δεξιότητες και βασικές ικανότητες.

Γ. Επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για να εξασφαλιστεί η κατάλληλη χρηματοδότηση από την ΕΕ (και τα κράτη μέλη) στο μελλοντικό Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) μετά το 2020.

Δ. Αποτελεσματικός κοινωνικός διάλογος για την ΕΕΚ για την εδραίωση μιας αποτελεσματικής διακυβέρνησης της επαγγελματικής κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα.

Η αποτελεσματική πρόσβαση στην κατάρτιση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρόκληση στην

Ευρώπη για την υποστήριξη των εργαζομένων και των ανέργων σε μια μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας. Σύμφωνα με τη Σύσταση του Συμβουλίου για τα μονοπάτια αναβάθμισης δεξιοτήτων (2016)[3], τα άτομα με χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων αποτελούν συνήθως υψηλό ποσοστό των ανέργων (ιδίως των μακροχρόνια ανέργων) και άλλων ευάλωτων ομάδων, για παράδειγμα εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, οικονομικά μη ενεργά άτομα και υπηκόους τρίτων χωρών. Είναι ακόμα πιο δύσκολο γι' αυτούς να ενσωματωθούν, να παραμείνουν ή να επιστρέψουν στην αγορά εργασίας (EC, 2017).

Πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι οι στόχοι του ET2020 δεν έχουν επιτευχθεί πλήρως. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της PIAAC του ΟΟΣΑ, το 1/5 και το 1/4 των ενηλίκων έχουν χαμηλά επίπεδα αλφαριθμητισμού και αριθμητικής αντίστοιχα, και μόνο το 10,7% των ενηλίκων συμμετέχει στη διαβίου μάθηση. Το 2015, υπήρχαν 64 εκατομμύρια άνθρωποι, περισσότερο από το ένα τέταρτο του πληθυσμού της ΕΕ ηλικίας 25-64 ετών, που είχαν εγκαταλείψει την αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση με κατώτερο βαθμό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Περίπου το 60% των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο είναι είτε άνεργοι είτε άεργοι και η απασχολησιμότητα των αποφοίτων έχει γίνει σοβαρό πρόβλημα στις χώρες που πλήττονται περισσότερο από την κρίση (EC, 2020).

Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων που εγκρίθηκε στις 17 Νοεμβρίου 2017 αποτελεί ουσιαστικό επίτευγμα για μια κοινωνική Ευρώπη και για το συνδικαλιστικό κίνημα. Η πρώτη αρχή του ορίζει ότι *«Καθένας έχει δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διαβίου μάθηση προκειμένου να διατηρήσει και να αποκτήσει δεξιότητες που του επιτρέπουν να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία και να διαχειρίζεται με επιτυχία τις μεταβάσεις στην αγορά εργασίας»*.

Κατά την υιοθέτηση του κοινωνικού πυλώνα, οι ευρωπαίοι ηγέτες στο Γκέτεμποργκ έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στη συζήτησή τους για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στο μέλλον, καθοδηγούμενη από ένα έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα *«Ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού - Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στους ηγέτες συνάντηση στο Γκέτεμποργκ, 17 Νοεμβρίου 2017»*. Το κείμενο καθορίζει το όραμα ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης, βασισμένο στη Νέα Ατζέντα Δεξιοτήτων για την Ευρώπη και τις επενδύσεις στις πρωτοβουλίες για τη νεολαία της Ευρώπης και υπογραμμίζει ότι *«η εκπαίδευση είναι μέρος της λύσης για να προσελκύσουν περισσότερους ανθρώπους σε αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας, ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες της οικονομίας σε δεξιότητες και ενισχύουν την*

ανθεκτικότητα της Ευρώπης σε ένα πλαίσιο ραγδαίων και βαθιών αλλαγών που προκλήθηκαν από την τεχνολογική επανάσταση και την παγκοσμιοποίηση» (Fallkner, 2016).

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες συζήτησαν τις βασικές προκλήσεις για το μέλλον και πώς αυτές οι προκλήσεις θα χρειαζόταν να διαμορφώσουν τις πολιτικές ΕΕΚ μετά το 2020, όπως η «*συνεχιζόμενη ψηφιοποίηση, η αυτοματοποίηση, η τεχνητή νοημοσύνη και η ανάγκη να συμβαδίσουμε με την τεχνολογική πρόοδο, η εργασία, ο αντίκτυπός της στις συνθήκες εργασίας και οι μελλοντικές ανάγκες για δεξιότητες και ικανότητες, ο εκσυγχρονισμός των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας, η κοινωνική ένταξη και η ανάγκη να μοιραστούν τα οφέλη της ανάπτυξης και να μειωθούν οι ανισότητες, συμπεριλαμβανομένης της ανισότητας των φύλων, οι δημογραφικές τάσεις, η γήρανση του εργατικού δυναμικού και η ανάγκη ενσωμάτωσης ενός πολιτισμικά διαφορετικού πληθυσμού μεταναστών· νέα πρότυπα στην επικοινωνία, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το φαινόμενο των «ψευδών» ειδήσεων και η ανάγκη προώθησης της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας σε όλους τους πολίτες· καθώς και η έξαρση του λαϊκισμού και της ξενοφοβίας, ο κίνδυνος η βίαιη ριζοσπαστικοποίηση και η ανάγκη ενίσχυσης της αίσθησης του να ανήκεις μαζί».* Σύμφωνα με αυτές τις προκλήσεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε νέα σημεία αναφοράς για το μέλλον (EC, 2020).

Ο στόχος 4 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών δηλώνει ότι οι κοινωνίες μας πρέπει να «*διασφαλίσουν τη χωρίς αποκλεισμούς και ποιοτική εκπαίδευση για όλους και να προωθήσουν τη δια βίου μάθηση*»[9] έως το 2030, για παράδειγμα «*αυξάνοντας ουσιαστικά τον αριθμό των νέων και των ενηλίκων που έχουν σχετικές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων τεχνικές και επαγγελματικές δεξιότητες, για απασχόληση, αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας και επιχειρηματικότητα*» και με την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων και των διακρίσεων στην πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης ενηλίκων και της τεχνικής εκπαίδευσης.

Στη βάση των πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εργασιών της ETUC - σε συνεργασία με τις οργανώσεις μέλη και τις ευρωπαϊκές συνδικαλιστικές ομοσπονδίες, ιδίως με την ETUCE – η παροχή δεξιοτήτων, στο μελλοντικό και παρόν εργατικό δυναμικό της Ευρώπης, ιδίως επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για όλους, έχει λάβει μεγάλη προσοχή για τη διασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης και της δίκαιης απασχόλησης στην Ευρώπη.

Ως μέρος της εφαρμογής της 1ης αρχής του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, μια πρωτοβουλία σε ευρωπαϊκό επίπεδο που θεσπίζει το δικαίωμα στην κατάρτιση όλων των εργαζομένων θα πρέπει να αποτελέσει στόχο που πρέπει να επιτευχθεί. Η ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίσει δικαιώματα και ευκαιρίες κατάρτισης για όλους τους εργαζόμενους. Ένα ευρωπαϊκό

δικαίωμα στην κατάρτιση θα πρέπει να εφαρμόζεται μέσω του κοινωνικού διαλόγου με εξασφαλισμένη την κατάλληλη δημιουργία ικανοτήτων (βλ. εντολή ETUC για το πρόγραμμα εργασίας των Ευρωπαίων κοινωνικών εταίρων 2018-2020) ή/και μέσω σύστασης του Συμβουλίου της ΕΕ. Αυτή η αρχή πρέπει στη συνέχεια να μεταφερθεί με συλλογικές συμβάσεις, αν όχι με νόμο και να εξασφαλίσει σε όλους τους εργαζομένους το δικαίωμα στην κατάρτιση και την αποτελεσματική πρόσβαση στις διατάξεις κατάρτισης ανεξάρτητα από το καταστατικό τους (μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, πλατφόρμα, ελεύθεροι επαγγελματίες κ.λπ.). Η εκπαίδευση των εργαζομένων υψηλής ποιότητας θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσω της ενίσχυσης / της θέσπισης εθνικών κανόνων και της ώθησης της εταιρείας να εφαρμόσει ποιοτικά σχέδια κατάρτισης, κατόπιν διαπραγμάτευσης με τα συνδικάτα, και διασφαλίζοντας την ίση πρόσβαση στην κατάρτιση για τους εργαζόμενους, η οποία θα πρέπει να είναι δωρεάν για τους εργαζόμενους. Θα πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα επικύρωσης και αναγνώρισης της εκπαίδευσης προκειμένου να αποκτηθούν υψηλότερα επίπεδα προσόντων.

Διάφορα ευρήματα δικαιολογούν μια πανευρωπαϊκή πρωτοβουλία για το δικαίωμα στην κατάρτιση (Kassap et al., 2018):

A. Οι εργαζόμενοι υποφέρουν από άνιση πρόσβαση στην κατάρτιση στην Ευρώπη, καθώς υπάρχουν πολλές διαφορετικές εθνικές νομοθεσίες και κανόνες σχετικά με το αποτελεσματικό δικαίωμα των εργαζομένων στην κατάρτιση. Ορισμένες χώρες επωφελούνται από ευρείες και ισχυρές πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ άλλες έχουν περιορισμένες, αν όχι οποιεσδήποτε διατάξεις για την κατάρτιση που ορίζονται από το νόμο ή τις συλλογικές συμβάσεις. Στις μεταγενέστερες χώρες, οι εργαζόμενοι εξαρτώνται αποκλειστικά από την καλή θέληση και τη στρατηγική των εργοδοτών, εάν υπάρχει.

B. Υπάρχουν άνισες ευκαιρίες για τους εργαζόμενους στην Ευρώπη να έχουν πρόσβαση σε κατάρτιση ανάλογα με το μέγεθος της εταιρείας τους. Οι εργαζόμενοι στις ΜΜΕ έχουν λιγότερες πιθανότητες να επωφεληθούν από τις παροχές κατάρτισης από εκείνους σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις και πολυεθνικούς ομίλους. Η εκπαίδευση θα πρέπει να είναι εγγυημένη σε όλους τους εργαζόμενους ανεξάρτητα από το μέγεθος της εταιρείας τους.

Γ. Ένα ευρωπαϊκό δικαίωμα στην κατάρτιση είναι το κλειδί στην εποχή των μεταβαλλόμενων αναγκών δεξιοτήτων που συνδέονται με την ψηφιοποίηση, την τεχνολογική αλλαγή, τις κοινωνικές, δημογραφικές και περιβαλλοντικές μεταβάσεις. Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να απολαμβάνουν ισχυρά δικαιώματα κατάρτισης για να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους, να

βελτιώσουν τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής.

Στη στρατηγική της ΕΕ μετά το 2020 θα πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή της σύμβασης της ΔΟΕ για την εκπαιδευτική άδεια μετ' αποδοχών, 1974 (αρ. 140) για να διασφαλιστεί το δικαίωμα στην κατάρτιση (επιτρεπόμενος χρόνος, περιορισμένη δυνατότητα για τους εργοδότες να αντισταθούν στην αίτηση εργαζομένων για κατάρτιση κ.λπ.). Το ευρωπαϊκό δικαίωμα στην κατάρτιση θα πρέπει να συμβαδίζει με τη θέσπιση «δικαιώματος στην εκπαιδευτική άδεια μετ' αποδοχών»: για κατάρτιση και εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής και διασφαλίζει ότι οι εργαζόμενοι μπορούν να προσαρμοστούν, να ξεκινήσουν ένα νέο στάδιο στη σταδιοδρομία και να αποκτήσουν προσόντα. Επίσης, η πλήρης εφαρμογή της Σύμβασης θα πρέπει να διασφαλίζει το δικαίωμα στην κατάρτιση για επαγγελματική κινητικότητα και εξέλιξη της σταδιοδρομίας.

Η εκπαίδευση των εργαζομένων υψηλής ποιότητας θα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλους τους εργαζομένους για τη βελτίωση των βασικών, εγκάρσιων και επαγγελματικών τους δεξιοτήτων με στόχο η εκπαίδευσή τους να αναγνωρίζεται για υψηλότερα προσόντα, εξέλιξη σταδιοδρομίας και προαγωγή.

Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να είναι εξοπλισμένοι για να παραμείνουν στην απασχόληση, ενώ η συνεχής ψηφιοποίηση, η αυτοματοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη αλλάζουν την καθημερινή τους εργασία. Οι ψηφιακές δεξιότητες φαίνονται από την οπτική γωνία των διαφορετικών χρηστών μεταξύ των εργαζομένων, όπως οι εργαζόμενοι υψηλής εξειδίκευσης, οι εργαζόμενοι με χαμηλή ειδίκευση και οι επαγγελματίες πληροφορικής, οι οποίοι θα έχουν διαφορετικές ανάγκες ψηφιακών δεξιοτήτων. Αυτή η τεράστια ποικιλία των τομεακών αναγκών και των ορισμών των ψηφιακών δεξιοτήτων υποστηρίζει τις απαιτήσεις μας για τη διασφάλιση της συνεχούς αναβάθμισης των επαγγελματικών και βασικών δεξιοτήτων που απευθύνονται σε όλα τα είδη εργαζομένων.

Με βάση το άρθρο 14 του Χάρτη των Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ισχύουν τα κάτωθι:

- 1.Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.
2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει τη δυνατότητα λήψης δωρεάν υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- 3.Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με τον δέοντα σεβασμό των δημοκρατικών αρχών και το δικαίωμα των γονέων να διασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη διδασκαλία των παιδιών τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές τους πεποιθήσεις γίνεται σεβαστή, σύμφωνα με τους εθνικούς νόμους που διέπουν την άσκηση αυτής της ελευθερίας

και δικαιώματος.

4. Νεότερες στρατηγικές της ΕΕ για την εκπαίδευση και την κατάρτιση

Ο απολογισμός κατά τη λήξη του δεύτερου πλαισίου συνεργασίας – ΕΤ 2020 – αποκάλυψε ορισμένες θετικές τάσεις καθώς αυξήθηκαν τόσο τα μικρά παιδιά στην προσχολική εκπαίδευση όσο και οι πτυχιούχοι. Ωστόσο, ο αριθμός των ατόμων ηλικίας 15 ετών με χαμηλότερες επιδόσεις παραμένει υψηλός και η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση είναι χαμηλή.

Η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης έχει αναπτυχθεί σε διάφορους τομείς που έχουν πλέον εδραιωμένες ρίζες. Το πιο γνωστό παράδειγμα είναι πιθανώς η Διαδικασία της Μπολόνια που οδήγησε στη δημιουργία του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης έδωσε ώθηση σε μια διαδικασία συνεργασίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Αυτό συνοδεύτηκε από δύο στρατηγικές συμφωνίες-πλαίσια για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση (ΕΤ2010 και ΕΤ2020).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο φαίνεται να συμφωνούν ότι η συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση πρέπει να ενισχυθεί. Η Επιτροπή έχει εκθέσει το όραμά της για έναν ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης σε τρεις ανακοινώσεις, οι οποίες δείχνουν ότι αυτό βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Το Συμβούλιο, από την άλλη πλευρά, ενέκρινε ένα άλλο πλαίσιο συνεργασίας έως το 2030, το οποίο στοχεύει ξεκάθαρα στην υποστήριξη της υλοποίησης ενός τέτοιου τομέα. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Παιδείας του Μαΐου 2021 δίνουν υποδείξεις για το πώς πρέπει να αντιμετωπιστούν πτυχές αυτού του τομέα.

Η συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βρίσκεται στην αρχική της φάση με τον εισηγητή να σημειώνει ότι, ενώ υπάρχει συμφωνία για την ανάγκη για έναν ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης και τη συνεχή συνεργασία, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει μια ενιαία προσέγγιση. Στα τέλη Φεβρουαρίου 2021, τα κράτη μέλη της ΕΕ συμφώνησαν σε ένα νέο κοινό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική συνεργασία 2021-2030. Αυτό είναι στενά ευθυγραμμισμένο με τους στόχους για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης έως το 2025.

Οι ακόλουθες πέντε στρατηγικές προτεραιότητες χαρακτηρίζουν το νέο στρατηγικό πλαίσιο (Medrano, 2012):

Βελτίωση της ποιότητας, της ισότητας, της ένταξης και της επιτυχίας υπέρ της δίκαιης και ισότιμης

πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα για όλους

- Επίτευξη δια βίου μάθησης και κινητικότητας για όλους
- Βελτίωση των ικανοτήτων και των κινήτρων των εκπαιδευτικών στα εκπαιδευτικά επαγγέλματα
- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Υποστήριξη του πράσινου και ψηφιακού μετασχηματισμού μέσα και μέσω (εκπαίδευση και) κατάρτιση
- Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δίνεται έμφαση στην πλήρη εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση καθώς και στον στενό συντονισμό με τις εξελίξεις στο πλαίσιο της Διαδικασίας της Μπολόνια, όπως ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας, προκειμένου να αποφευχθεί η αλληλεπικάλυψη δομών και μέσων. Γίνεται επίσης αναφορά στην ατζέντα μετασχηματισμού για τα πανεπιστήμια που σχεδιάζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Για τον κλάδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο στόχος για το ποσοστό των αποφοίτων ΑΕΙ (25-34 ετών) ορίζεται επίσης στο 45%. Το νέο στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική συνεργασία ακολουθεί τη «Στρατηγική ΕΤ 2020» (Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020), η οποία έληξε στα τέλη Δεκεμβρίου 2020.
- Στην εφαρμογή του νέου στρατηγικού πλαισίου θα χρησιμοποιηθούν τα αποδεδειγμένα μέσα της στρατηγικής ΕΤ2020 (ομάδες εργασίας, συναντήσεις γενικών διευθυντών, μάθηση από ομοτίμους). Μια ενδιάμεση αξιολόγηση έχει προγραμματιστεί για το 2025.

4.1 Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής επιτροπής για τον ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το δεύτερο εκπαιδευτικό πακέτο που περιλαμβάνει περαιτέρω προτάσεις για τη δημιουργία ενός «Ευρωπαϊκού Εκπαιδευτικού Χώρου» έως το 2025 (Murray et al., 2018).

Η ΕΥΑ χαιρετίζει το πακέτο, καθώς είναι ένα σημαντικό βήμα για να δώσει ζωή στους στόχους της ΕΕ στον τομέα και συμφωνεί με τον γενικό στόχο της προώθησης *«μιας προσέγγισης εκπαίδευσης και κατάρτισης χωρίς αποκλεισμούς, βασισμένη στη δια βίου μάθηση και με γνώμονα την καινοτομία»*. Συγκεκριμένα, η δέσμη περιλαμβάνει μια ανακοίνωση σχετικά με το ρόλο των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό στην οικοδόμηση μιας ισχυρότερης Ευρώπης. Εξηγεί το σκεπτικό για τους επικείμενους στόχους της Επιτροπής, όπως η δημιουργία δικτύων «Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων» και μια ευρωπαϊκή κάρτα σπουδαστών. Υποστηρίζει επίσης πρόταση σύστασης του Συμβουλίου για την προώθηση της αυτόματης αμοιβαίας

αναγνώρισης των διπλωμάτων και των περιόδων μάθησης στο εξωτερικό και μια πρόταση για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών. Αυτές οι πρωτοβουλίες αποτελούν συνέχεια της ανακοίνωσης της Επιτροπής του Νοεμβρίου 2017, η οποία ανέφερε για πρώτη φορά την ιδέα ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης. Αυτό συζητήθηκε στη συνέχεια από ηγέτες κρατών μελών της ΕΕ και υπουργούς Παιδείας, οι οποίοι ζήτησαν από την Επιτροπή να αναπτύξει συγκεκριμένες προτάσεις για συγκεκριμένες δράσεις. Η ΕΥΑ συμφωνεί πάρα πολύ με τον γενικό στόχο της ενίσχυσης της διασυνοριακής συνεργασίας για τη βελτίωση της παροχής εκπαίδευσης και την άρση των εναπομεινάντων εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των μαθητών σε όλη την Ευρώπη. Η Ένωση δημοσίευσε μια πρώτη αντίδραση στις προτάσεις που σχετίζονται με τα πανεπιστήμια και θα συμμετάσχει σε περαιτέρω συζητήσεις με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για να διασφαλίσει ότι θα προωθηθούν με τρόπο που να έχει νόημα για τον κλάδο (Oliver, 2017).

4.2 Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο Ευρωπαϊκή στρατηγική δεξιοτήτων για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική ισότητα και ανθεκτικότητα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το ευρωπαϊκό θεματολόγιο δεξιοτήτων για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα.

Η δέσμευση της ΕΕ για πράσινες και ψηφιακές μεταβάσεις, η μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία, η πρόοδος της τεχνητής νοημοσύνης, καθώς και οι δημογραφικές αλλαγές και οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης του COVID-19 απαιτούν μια αλλαγή παραδείγματος στις δεξιότητες των εργαζομένων. Η ατζέντα έχει ως στόχο να βοηθήσει τους εργαζόμενους που αναβαθμίζουν τις δεξιότητες τους μέσω των συνεργαζόμενων κρατών μελών, εταιρειών και κοινωνικών εταίρων να συνεργαστούν για την αλλαγή, δίνοντας τη δυνατότητα στους ανθρώπους να ξεκινήσουν τη δια βίου μάθηση και χρησιμοποιώντας τον προϋπολογισμό της ΕΕ ως καταλύτη για την απελευθέρωση του κοινού και των κοινωνικών εταίρων (EC, 2020).

Η ατζέντα εστιάζει επίσης στον σημαντικό ρόλο των εργαζομένων τρίτων χωρών, οραματίζοντας μια πιο στρατηγική προσέγγιση στη νόμιμη μετανάστευση για καλύτερη προσέλκυση και διατήρηση ταλέντων. Ταυτόχρονα, σημειώνει ότι η μετανάστευση εργατικού δυναμικού θα πρέπει να είναι το όφελος όλων, τονίζοντας επίσης την ανάγκη ίσης πρόσβασης σε ευκαιρίες βελτίωσης των δεξιοτήτων. Για το σκοπό αυτό, η ατζέντα ζητά την υποστήριξη των νόμιμα διαμενόντων μεταναστών για να επιδείξουν τις δεξιότητες και τα προσόντα τους και να διευκολύνουν την αναγνώρισή τους (EC, 2020).

Επιπλέον, μέσω του επικείμενου Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, η Επιτροπή θα

επιδιώξει να ενισχύσει τις νομικές οδούς προς την ΕΕ, μεταξύ άλλων μέσω της επανέναρξης των διαπραγματεύσεων για την οδηγία για τη μπλε κάρτα για την προσέλκυση εργαζομένων υψηλής εξειδίκευσης. Το Σύμφωνο θα παρέχει επίσης αξιόπιστες προσφορές θέσεων νόμιμης μετανάστευσης ως μέρος συνεργασιών νέων ταλέντων με τρίτες χώρες και θα διερευνήσει νέα μέσα νόμιμης μετανάστευσης (EC, 2020).

Η ατζέντα στοχεύει στην επίτευξη των στόχων της τα επόμενα πέντε χρόνια μέσω 12 δράσεων (Peters, 2019):

1. Ένα σύμφωνο για τις δεξιότητες
2. Ενίσχυση δεξιοτήτων νοημοσύνης
3. Υποστήριξη της ΕΕ για στρατηγική εθνική δράση αναβάθμισης των δεξιοτήτων
4. Πρόταση σύστασης του Συμβουλίου για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα
5. Ανάπτυξη της πρωτοβουλίας των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και αναβάθμιση επιστημόνων
6. Δεξιότητες υποστήριξης της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης
7. Αύξηση αποφοίτων STEM και ενίσχυση επιχειρηματικών και εγκάρσιων δεξιοτήτων
8. Δεξιότητες για τη Ζωή
9. Πρωτοβουλία για τους ατομικούς λογαριασμούς μάθησης
10. Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για τα μικροδιαπιστευτήρια
11. Νέα πλατφόρμα Europass
12. Βελτίωση του πλαισίου που επιτρέπει την απελευθέρωση των επενδύσεων των κρατών μελών και των ιδιωτικών επενδύσεων σε δεξιότητες

4.3 Ψήφισμα του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον ευρωπαϊκό χώρο εκπαίδευσης και πέραν αυτού από το 2021 μέχρι το 2030.

Έως το 2030, η επίτευξη και περαιτέρω ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης θα είναι ο πρωταρχικός πολιτικός στόχος του νέου στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, που θα διαπερνά όλες τις στρατηγικές προτεραιότητες και τους τομείς προτεραιότητας, όπως ορίζονται στο παρόν ψήφισμα, λαμβάνοντας υπόψη ότι το στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και την κατάρτιση θα είναι το κύριο εργαλείο για την υποστήριξη και την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης, συμβάλλοντας στην επιτυχή επίτευξή του και στη φιλόδοξη περαιτέρω ανάπτυξή του, μέσω των πρωτοβουλιών του και ενός κοινού οράματος, σε πνεύμα συνδημιουργίας. Ενώ κινούμαστε προς την επίτευξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης έως το 2025, ο κύριος στόχος της ευρωπαϊκής

συνεργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης θα πρέπει να είναι η υποστήριξη της περαιτέρω ανάπτυξης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στα κράτη μέλη που στοχεύουν στη διασφάλιση: α) προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική ολοκλήρωση όλων των πολιτών, προάγοντας παράλληλα τις δημοκρατικές αξίες, την ισότητα, την κοινωνική συνοχή, την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και τον διαπολιτισμικό διάλογο· β) βιώσιμη οικονομική ευημερία, πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και απασχολησιμότητα (EC, 2020).

4.4 Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα.

Η Σύσταση του Συμβουλίου για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EEK) για τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθεκτικότητα είναι ένα σημαντικό στρατηγικό έγγραφο, το οποίο αντιμετωπίζει τα συστήματα EEK ακόμη πιο άμεσα από το νέο ευρωπαϊκό θεματολόγιο δεξιοτήτων.

Παρέχει τη συνταγή για να διασφαλίσει ότι η EEK εξοπλίζει τους νέους και τους ενήλικες με τις δεξιότητες για να υποστηρίξουν τόσο την ανάκαμψη όσο και την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συνεκπαίδευση. Η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού είναι σημαντικό στοιχείο αυτής της πρότασης και του ευρωπαϊκού θεματολογίου δεξιοτήτων συνολικά. Προτείνει επίσης ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ για τη στήριξη της μεταρρύθμισης της EEK και σαφείς ποσοτικούς στόχους.

Τέλος, οι Συστάσεις συνιστούν στα κράτη μέλη που εργάζονται για την επίτευξη, έως το 2025, των ακόλουθων στόχων σε επίπεδο ΕΕ (EC, 2020):

το μερίδιο των απασχολούμενων αποφοίτων της EEK θα πρέπει να είναι τουλάχιστον 82 %. Το 60 % των πρόσφατων αποφοίτων EEK επωφελούνται από την έκθεση στη μάθηση με βάση την εργασία κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αυτός ο στόχος αναφέρεται σε όλες τις μορφές μάθησης με βάση την εργασία σε έναν χώρο εργασίας και θα συμβάλει επίσης σε αυξημένες ευκαιρίες μαθητείας που μπορούν να υποστηριχθούν με την Εγγύηση για τη Νεολαία.

Το 8 % των μαθητών στην EEK επωφελούνται από μια μαθησιακή κινητικότητα στο εξωτερικό.

- Οι στόχοι που προκύπτουν από τις συστάσεις χωρίζονται σε 7 θεματικές ενότητες (EC, 2020):
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι ευέλικτη στην προσαρμογή στις αλλαγές της αγοράς εργασίας.
- Η ευελιξία και οι ευκαιρίες προόδου βρίσκονται στον πυρήνα της επαγγελματικής

εκπαίδευσης και κατάρτισης.

- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι ένας μοχλός για την καινοτομία και την ανάπτυξη και προετοιμάζεται για τις ψηφιακές και πράσινες μεταβάσεις και τα επαγγέλματα υψηλής ζήτησης.
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι μια ελκυστική επιλογή που βασίζεται στη σύγχρονη και ψηφιοποιημένη παροχή κατάρτισης/δεξιοτήτων.
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση προωθεί την ισότητα ευκαιριών.
- Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στηρίζεται σε μια κουλτούρα διασφάλισης ποιότητας.
- Εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο.

5. Η νέα πολιτική συνοχής 2021-2027

5.1 Οι νέοι στόχοι πολιτικής και νέοι ειδικοί στόχοι των Ταμείων

Η πολιτική συνοχής της ΕΕ συμβάλλει στην ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στοχεύει στη διόρθωση των ανισορροπιών μεταξύ χωρών και περιφερειών. Εκπληρώνει τις πολιτικές προτεραιότητες της Ένωσης, ιδίως την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση.

Τι νέο υπάρχει για το 2021-2027;

- Υποστήριξη των προτεραιοτήτων της ΕΕ: 5 στόχοι πολιτικής επικεντρωμένοι σε βασικούς στόχους και θεματική συγκέντρωση σε αυτούς που είναι πιο σημαντικοί για μια ανταγωνιστική και αδιάβροχη Ευρώπη.
- Κλιματικοί στόχοι: σταθμισμένη κλιματική και περιβαλλοντική συμβολή των επενδύσεων, ελάχιστοι στόχοι για τα ταμεία, μηχανισμός κλιματικής προσαρμογής.
- Μεγαλύτερη ενδυνάμωση των τοπικών, αστικών και εδαφικών αρχών στη διαχείριση των κονδυλίων: αποκλειστικός στόχος πολιτικής που εφαρμόζεται μόνο μέσω εδαφικών και τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών.
- Απλούστευση: Η νέα πολιτική συνοχής εισάγει ένα σύνολο κανόνων για τα οκτώ Ταμεία και σημαντική μείωση του όγκου του παράγωγου δικαίου. Αυτό συνεπάγεται συγκεκριμένα: Ελαφρύτερη και συχνότερη αναφορά.
- Ελαφρύτεροι έλεγχοι για προγράμματα: απότομη μείωση των επαληθεύσεων διαχείρισης, «αρχή του ενιαίου ελέγχου», αναλογικές ρυθμίσεις για τους ελέγχους
- Ταχύτερη παράδοση: εκτεταμένη δυνατότητα χρήσης απλοποιημένων επιλογών κόστους

(SCO) και χρηματοδότησης που δεν συνδέονται με προγράμματα κόστους.

- Λήξη έγκρισης της Επιτροπής για μεγάλα έργα.
- Όχι άλλος ορισμός φορέων διαχείρισης και ελέγχου.
- Δημιουργία συνθηκών επιτυχίας: εξορθολογισμένοι και σαφείς όροι που επιτρέπουν την τήρηση των όρων καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου για την επιστροφή δαπανών από τον προϋπολογισμό της Ένωσης.
- Ευέλικτος προγραμματισμός προσαρμοσμένος στις νέες προκλήσεις και τις αναδυόμενες ανάγκες: κατανομή του ποσού ευελιξίας μόνο μετά από ενδιάμεση αναθεώρηση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και πιθανές νέες προκλήσεις.
- Ενισχυμένη ορατότητα και διατάξεις επικοινωνίας: απαιτήσεις για τους δικαιούχους και ενέργειες στρατηγικής σημασίας.

5.2 Το νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο

Το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) είναι ο συνολικός προϋπολογισμός που έχει στη διάθεσή της η Ευρωπαϊκή Ένωση για την εφαρμογή των εσωτερικών και εξωτερικών πολιτικών της για μια περίοδο επτά ετών. Η τρέχουσα, η οποία ανέρχεται σε λίγο λιγότερο από 1,1 τρισεκατομμύρια ευρώ, θα λήξει το 2020. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – εκπροσωπώντας τα κράτη μέλη της ΕΕ – αρχίζουν να τοποθετούνται για διαπραγματεύσεις για τον επόμενο προϋπολογισμό μετά το 2020. Αυτές οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν σοβαρά το 2018 (EC, 2020).

Το ECDPM θα παράγει αναλύσεις, θα διευκολύνει τη συζήτηση και θα παρακολουθεί στενά τις διαπραγματεύσεις μέχρι την τελική συμφωνία για τον νέο προϋπολογισμό. Θα επικεντρωθούμε στις επιπτώσεις της εξωτερικής πολιτικής, της αναπτυξιακής συνεργασίας και των σχέσεων Αφρικής-Ευρώπης. Ωστόσο, το παγκόσμιο και ευρωπαϊκό πολιτικό πλαίσιο έχει αλλάξει δραματικά τα τελευταία χρόνια, γεγονός που θα έχει επιπτώσεις στα ποσά που συμφωνήθηκαν και στο επίκεντρο του παγκόσμιου ρόλου της ΕΕ (Robertson, et al., 2016).

5.3 Οι ειδικοί στόχοι του ΕΚΤ με έμφαση ην εκπαίδευση και κατάρτιση

Η επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για όλους, αποτελεί βασική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή η στήριξη της ΕΕ παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) μέσω του Θεματικού Στόχου 10, ο οποίος επιτρέπει επενδύσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για δεξιότητες και δια βίου μάθηση μέσω τεσσάρων επενδυτικών

προτεραιοτήτων (Salaan, 2019):

- Μείωση και πρόληψη πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και προώθηση της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση.
- Βελτίωση της ποιότητας και της πρόσβασης στην τριτοβάθμια και ισοδύναμη εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Ενίσχυση της ίσης πρόσβασης στη δια βίου μάθηση για όλες τις ηλικιακές ομάδες.
- Βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας.

Η Επιτροπή διενεργεί αξιολόγηση στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την επόμενη προγραμματική περίοδο του ΕΚΤ. Η παρούσα μελέτη συμβάλλει στην αξιολόγηση αυτή παρέχοντας στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή της μέχρι το τέλος του 2018 (Sciprioni, 2018).

Η σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης - προκειμένου να επιτευχθεί έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη - αναγνωρίζεται στη στρατηγική Ευρώπη 2020. Δύο από τους πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ2020 επικεντρώνονται ειδικά στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: η μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου σε ποσοστό κάτω του 10% και το 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο πρόσφατα εγκριθείς Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων επιβεβαιώνει επίσης τη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για κάθε Ευρωπαίο πολίτη δηλώνοντας ότι: *«Καθένας έχει δικαίωμα στην ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση προκειμένου να διατηρήσει και να αποκτήσει δεξιότητες που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία και να διαχειριστεί με επιτυχία τις μεταβάσεις στην αγορά εργασίας»*. Συνεπώς, η επένδυση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση για όλους αποτελεί βασικό τομέα προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της. Παράλληλα με άλλους βασικούς μηχανισμούς χρηματοδότησης – όπως το Erasmus+, το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF) και οι δράσεις Marie Skłodowska-Curie (στο πλαίσιο του HORIZON 2020) – η υποστήριξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ΕΕ παρέχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), μαζί με τα άλλα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), μέσω του Θεματικού Στόχου 10. Είναι σημαντικό ωστόσο να σημειωθεί ότι αυτή η αξιολόγηση εστιάζει μόνο στο ΕΚΤ. Άλλα Ταμεία ΕΔΕΤ καλύπτονται σε χωριστές αξιολογήσεις. Η υποστήριξη του ΕΚΤ παρέχεται υπό επιμερισμένη διαχείριση, η οποία επιτρέπει την ανάληψη ευθυνών στο κατάλληλο επίπεδο: οι κατευθυντήριες γραμμές του ΕΚΤ σχεδιάζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω διαβουλεύσεων με μεγάλη ποικιλία ενδιαφερομένων και τα επιχειρησιακά προγράμματα αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των εθνικών αρχών και της Επιτροπής. Η επιτόπια εφαρμογή,

μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων,²⁸ διαχειρίζονται οι αρμόδιες αρχές κάθε χώρας, όπως διέπεται από τους Κανονισμούς. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) είναι το κύριο μέσο της Ένωσης για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης – βοηθώντας τους ανθρώπους να αποκτήσουν εργασία (ή καλύτερη εργασία), ενσωματώνοντας μειονεκτούντα άτομα στην κοινωνία και διασφαλίζοντας δικαιότερες ευκαιρίες ζωής για όλους. Αυτό το επιτυγχάνει επενδύοντας στους ανθρώπους της Ευρώπης και τις δεξιότητές τους – εργαζόμενους και άνεργους, νέους και ηλικιωμένους. Το ΕΚΤ, με συνολικό προϋπολογισμό άνω των 120 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2014-2020, στοχεύει στη βελτίωση της ζωής και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στην ΕΕ. Εκτός από την υποστήριξη της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, το ΕΚΤ επενδύει σε βιώσιμες και ποιοτικές θέσεις εργασίας και προωθεί την κοινωνική ένταξη, βοηθώντας τους ανθρώπους να βρουν θέσεις εργασίας, να τις διατηρήσουν, να έχουν πρόσβαση σε καλύτερης ποιότητας απασχόληση και να εξασφαλίσουν δικαιότερες ευκαιρίες απασχόλησης για όλους τους πολίτες της ΕΕ. Η στήριξη του ΕΚΤ επικεντρώνεται ιδίως σε άτομα που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση, τους μακροχρόνια ανέργους και άλλα μειονεκτούντα άτομα και κοινότητες (EC, 2020).

6. Η αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2021-2027 στην Ελλάδα

Η Ελλάδα υπέβαλε την τελική πρόταση χρηματοδότησης για το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2021-2027 (ΕΣΠΑ), ανακοίνωσε το υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

Με το νέο ΕΣΠΑ, η Ελλάδα πρόκειται να λάβει συνολικά 26,2 δισ. ευρώ για τα επόμενα επτά χρόνια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), εκ των οποίων τα 20,9 δισ. είναι στήριξη της ΕΕ και τα 5,3 δισ. ευρώ η συνεισφορά της χώρας.

Η έγκριση αναμένεται στα τέλη Ιουλίου του 2022.

Σε φάση υλοποίησης βρίσκεται το νέο ΕΣΠΑ για την περίοδο 2021–2027, με τη συνολική δημόσια δαπάνη των νέων Προγραμμάτων να ανέρχεται σε περίπου 26,7 δισ. ευρώ, ενώ η συνολική κοινοτική συμμετοχή υπολογίζεται στα 21,2 δισ. ευρώ.

Τα Περιφερειακά Προγράμματα παραμένουν στη νέα περίοδο 13, ενώ όλα ενισχύονται σημαντικά στη χρηματοδότησή τους, από 17% σε 85%. Σημειώνεται ότι πλέον το 1/3 των συνολικών πόρων για την περίοδο 2021-2027 διανέμεται στις ελληνικές περιφέρειες σε μια προσπάθεια της κυβέρνησης να αναστρέψει το βαρύ αποτύπωμα της κρίσης και την ένταση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Η αγροδιατροφή και ο τουρισμός θα είναι μεταξύ των τομέων που θα ενσωματωθούν, αλλά και

άλλοι τομείς θα έχουν αυξημένες ευκαιρίες χρηματοδότησης, όπως η εφοδιαστική, η ανακύκλωση, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Στα γνωστά Προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου προστίθενται νέα Προγράμματα Πολιτικής Προστασίας, Δίκαιης Μετάβασης, αυτόνομο και οριζόντιο Πρόγραμμα Ψηφιακού Μετασχηματισμού, ενώ διαχωρίζονται τα Προγράμματα Μεταφορών Υποδομής και Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Στόχος ήταν να επιτευχθεί η ταυτόχρονη έγκριση νέων προγραμμάτων πριν από το φθινόπωρο του 2021. Από εκεί και πέρα θα πραγματοποιηθούν μια σειρά δράσεων για την ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων και τη στήριξη της απασχόλησης, όπως γνωστά χρηματοοικονομικά μέσα (όπως το TEPIC, το Εγγυητικό, την επιστρεπτέα προκαταβολή, την επιδότηση τόκων επίκαιρων δανείων) που «έτρεξαν» τους προηγούμενους μήνες, αλλά και μια σειρά από νέα που έχουν προγραμματιστεί να ανακοινωθούν τους επόμενους μήνες. Δεδομένου ότι η επιλεξιμότητά τους έχει ξεκινήσει από την αρχή του έτους, δεν θα υπάρχει κενό μεταξύ αυτών των δύο περιόδων προγραμματισμού για αυτές τις δράσεις (Wetzinger, 2019).

7. Στόχοι και χρηματοδοτικοί πόροι του ΕΠΑΝΑΔΕΒΜ 2021-2027 για την εκπαίδευση και κατάρτιση

7.1 Εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: Προβλήματα και ανάγκες

Η ψηφιακή εκπαίδευση έχει γίνει επίκεντρο πολιτικής στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια του lockdown για τον COVID-19, η χώρα έλαβε αποφασιστικά βήματα για τη μετακίνηση της μάθησης στο Διαδίκτυο, αλλά αντιμετώπισε επίσης προκλήσεις όσον αφορά την πρόσβαση και την εφαρμογή (EC, 2020).

Οι επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες έχουν μειωθεί, αλλά και το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο επηρεάζει σημαντικά τα επίπεδα επιδόσεων.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αρχίσει να εκσυγχρονίζεται, με μεταρρυθμίσεις στη χρηματοδότηση, τη διασφάλιση της ποιότητας και τη διεθνοποίηση.

Η αύξηση της ελκυστικότητας και η συμμετοχή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την εκπαίδευση ενηλίκων παραμένει βασική πρόκληση.

Η Ελλάδα έχει κάνει σημαντικές προσπάθειες για την αναβάθμιση της ψηφιακής της υποδομής, αλλά εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Ο εξοπλισμός των σχολείων με υποδομές τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) έχει χρηματοδοτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Ο «παραδοσιακός»

εξοπλισμός όπως οι επιτραπέζιοι υπολογιστές είναι πιο συνηθισμένος, συχνά συγκεντρωμένος σε εργαστήρια ΤΠΕ. Αυτό οφείλεται σε παράγοντες όπως οι ΤΠΕ που αποτελούν ξεχωριστό μάθημα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ο πανεπιστημιακός εξοπλισμός ΤΠΕ που παραδίδεται στα σχολεία. Το Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση Μαθητών (PISA) 2018 έδειξε ότι μόνο το 1/3 των μαθητών φοιτά σε σχολεία με επαρκείς ψηφιακές συσκευές (Reimers and Schleicher, 2020). Η τεχνική υποστήριξη ΤΠΕ δεν ανταποκρίνεται απαραίτητα στις ειδικές ανάγκες των σχολείων, καθώς είναι εξωτερική και σπάνια. Μόνο το 14% των μαθητών φοιτά σε σχολεία με επαρκές εξειδικευμένο προσωπικό τεχνικού βοηθού – το μικρότερο ποσοστό στην ΕΕ (ibid.).

Η μετάβαση στην εξ αποστάσεως διδασκαλία κατά τη διάρκεια του COVID-19 ανέδειξε τον κίνδυνο αποκλεισμού για τους μειονεκτούντες μαθητές. Το 2018, το 1/5 των μαθητών δεν είχε πρόσβαση σε υπολογιστή για σχολικές εργασίες (Reimers and Schleicher, 2020). Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, κατά τη διάρκεια της πανδημίας τα ελληνικά νοικοκυριά είχαν τις περισσότερες δυσκολίες στην ΕΕ να τα βγάλουν πέρα (Eurofound, 2020), θέτοντας τις ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, ακόμη περισσότερο σε κίνδυνο αποκλεισμού. Η νομοθεσία έκτακτης ανάγκης που εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2020 επέτρεψε στους δήμους να χρησιμοποιήσουν χρήματα που εξοικονομήθηκαν από λειτουργικά έξοδα κατά το κλείσιμο των σχολείων για να προμηθευτούν εξοπλισμό ΤΠΕ για μαθητές που έχουν ανάγκη. Για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ) απλοποιήθηκαν οι διαδικασίες μέχρι τα μέσα Ιουνίου 2020 για την αγορά διακομιστών, αδειών λογισμικού και εξοπλισμού. Ιδιώτες δωρητές παρείχαν πάνω από 20.000 tablets και φορητούς υπολογιστές. Αφού τα δανείσουν σε μαθητές (κυρίως από μειονεκτούσες ομάδες) και δασκάλους για σκοπούς εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όλες οι συσκευές θα γίνουν μέρος του εξοπλισμού ΤΠΕ των σχολείων. Η πρόσβαση στις πλατφόρμες ψηφιακής εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων ήταν διαθέσιμη σε όλους τους μαθητές χωρίς χρέωση (διαδίκτυο) κατά τη διάρκεια του lockdown (EC, 2020).

Η ψηφιακή μάθηση κατά το κλείσιμο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων παρουσίασε προκλήσεις και ευκαιρίες. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων εξέδωσε λεπτομερείς οδηγίες για την ασύγχρονη διδασκαλία (περιεχόμενο σε πλατφόρμες, email) και τη σύγχρονη διδασκαλία (σε πραγματικό χρόνο). Παραχωρήθηκε στα σχολεία μεγαλύτερη αυτονομία αφού μπορούσαν να επιλέξουν το πρόγραμμα σπουδών εξ αποστάσεως. Ωστόσο, οι δάσκαλοι εφάρμοσαν άνισα την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, γεγονός που δημιουργούσε ανισορροπίες μεταξύ και εντός των σχολείων. Το Υπουργείο συνέλεξε αναλυτικά στοιχεία για τον αριθμό των συνεδριών, το επίπεδο συμμετοχής και ακόμη και τον αριθμό των λεπτών που αφιερώθηκαν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Για να αντληθούν διδάγματα, οι ποιοτικές πτυχές που αφαιρούνται από τις έρευνες θα μπορούσαν να

παρέχουν περαιτέρω πληροφορίες, όπως: (i) συμμετοχή ανά επίπεδο εκπαίδευσης, (ii) το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών, (iii) προκλήσεις που αντιμετωπίστηκαν, και (iv) λόγους μη συμμετοχής στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στα πανεπιστήμια προσφέρθηκαν επιπλέον τεχνολογικές πλατφόρμες για τη συμπλήρωση της υπάρχουσας υποδομής. Στο τέλος του εξαμήνου, το 96% των μαθημάτων είχε προσφερθεί διαδικτυακά (EC, 2020).

Συγκριτικά, λίγοι μαθητές αναφέρουν πάνω από το μέσο όρο ψηφιακές δεξιότητες παρά τη σημαντική δέσμευση στην ψηφιακή εκπαίδευση. Ένας σημαντικός όγκος ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια. Η Ελλάδα έχει μεταξύ των υψηλότερων συνιστώμενων ωρών ετησίως (150) για τις ΤΠΕ ως υποχρεωτικό ξεχωριστό μάθημα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και τα ψηφιακά μαθησιακά αποτελέσματα προσδιορίζονται λεπτομερώς για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019β). Ωστόσο, η έλλειψη παρακολούθησης σε επίπεδο συστήματος καθιστά δύσκολο να εξακριβωθεί ο αντίκτυπος των αποτελεσμάτων της ψηφιακής εκπαίδευσης εντός του σχολείου. Μόνο το 5% των ατόμων ηλικίας 16-19 ετών ανέφεραν ότι είχαν χαμηλές ψηφιακές δεξιότητες το 2019 (EE-27: 15%). Ωστόσο, στο 32%, το ποσοστό εκείνων με πάνω από τις βασικές συνολικές ψηφιακές δεξιότητες ήταν πολύ χαμηλότερο από τον μέσο όρο της EE-27 (57%). Η νομοθεσία που ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 2020 προβλέπει περαιτέρω εξοικείωση με το ψηφιακό περιεχόμενο στο νηπιαγωγείο σε πιλοτική βάση και ενισχύει την ψηφιακή εκπαίδευση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (EC, 2020).

Οι δάσκαλοι είναι βασικοί κινητήριες δυνάμεις των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Οι καλά προετοιμασμένοι, αποτελεσματικοί δάσκαλοι είναι απαραίτητοι για την ψηφιακή εκπαίδευση (Brown et al., 2019; Comi, 2016). Η κατάρτιση που υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) έχει προσφέρει σε μεγάλο ποσοστό Ελλήνων εκπαιδευτικών θεμελιώδεις ψηφιακές γνώσεις (βλ. Πλαίσιο 1). Η ταχέως μεταβαλλόμενη τεχνολογία ΤΠΕ απαιτεί να ανανεώνεται τακτικά η εκπαίδευση. Θα πρέπει επίσης να προσαρμόζεται στις ανάγκες των μεμονωμένων σχολείων και εκπαιδευτικών, δεδομένης της υψηλότερης αποτελεσματικότητας της σχολικής και εξατομικευμένης κατάρτισης των εκπαιδευτικών (ΟΟΣΑ, 2019ε). Εκτός από την κατάρτιση, οι συνθήκες πλαισίου, συμπεριλαμβανομένου του επαρκούς χρόνου στο πρόγραμμα σπουδών και της διαθέσιμης υποστήριξης για τους εκπαιδευτικούς, μπορούν να βοηθήσουν στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και στην προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων και της συνολικής εκπαιδευτικής απόδοσης των μαθητών (Comi, 2016). Στην Ελλάδα, το πρόγραμμα σπουδών με επίκεντρο το περιεχόμενο και οι διδακτικές πρακτικές αφήνουν μέχρι στιγμής λίγα περιθώρια στους εκπαιδευτικούς να ενσωματώσουν ουσιαστικά τις ΤΠΕ στην εκπαίδευση (Papadakis et al., 2012), ενώ η ασθενής υποστήριξη ΤΠΕ στα σχολεία μπορεί να εμποδίσει τους ψηφιακά καταρτισμένους

εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν τις δεξιότητές τους (EC, 2020).

Η εκπαίδευση παραμένει υποχρηματοδοτούμενη, ιδίως σε τριτοβάθμιο επίπεδο. Το 2018, η Ελλάδα αφιέρωσε το 3,9% του ΑΕΠ της στην εκπαίδευση, ένα από τα χαμηλότερα μερίδια στην ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ-27: 4,6%). Ο προϋπολογισμός για την εκπαίδευση έφτασε τα 8 051,8 εκατ. ευρώ - αύξηση 2,9% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (σε πραγματική αξία), αλλά κάτω από το επίπεδο δαπανών του 2015. Μόνο το 8,3% των συνολικών κρατικών δαπανών πήγε στην εκπαίδευση το 2018 (ΕΕ-27: 9,9%). Σε σύγκριση με το 2017, οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκαν κατά 10,9%, αν και από χαμηλό επίπεδο. Το 2017, οι δημόσιες δαπάνες ανά φοιτητή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν πολύ χαμηλές στα 1.790,4 ευρώ (σε ΜΑΔ).

Η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση είναι χαμηλή, αλλά έχει βελτιωθεί. Το 75,2% των παιδιών ηλικίας 4-6 ετών παρακολούθησαν την προσχολική εκπαίδευση (ECE) το 2018, κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (94,8%) και πολύ μακριά από το σημείο αναφοράς ET2020 του 95%. Το χαμηλό ποσοστό μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από ελλιπή στοιχεία. Για παιδιά κάτω των 3 ετών, η συμμετοχή αυξήθηκε σε 40,9% το 2018 (ΕΕ-27: 34,7%), από 20,5% το 2017. Η αύξηση οφείλεται κυρίως σε πολλά περισσότερα παιδιά (+19,8 pps) η παρακολούθηση παιδικών σταθμών για 1-29 ώρες, ενώ η συμμετοχή για 30 ώρες και άνω αυξήθηκε ελαφρά μόνο (+0,6 pps). Η εισαγωγή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε παιδιά ηλικίας 4 ετών έως το 2022 αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό συμμετοχής στο ECE (EC, 2020).

Οι ανεκπλήρωτες ανάγκες για προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΦΗΠ) είναι σημαντικές. Οι επίμονες προκλήσεις στη συλλογή δεδομένων και η απουσία συλλογικού μητρώου για δημοτικές εγκαταστάσεις (Nikolaidis, 2019) περιπλέκουν τις εκτιμήσεις ζήτησης/προσφοράς. Ωστόσο, η περιφερειακή κατανομή συμμετοχής δείχνει έλλειψη θέσεων: η συμμετοχή είναι πολύ μεγαλύτερη στα νησιά (έως 86%) και σε απομακρυσμένες περιοχές από ό,τι στην πολυπληθέστερη και οικονομικά πιο ευημερούσα περιοχή της Αττικής (67,1%). Η ανεπαρκής υποδομή, συμπεριλαμβανομένων των παλαιών και ακατάλληλων κτιρίων, παραμένει σημαντικό εμπόδιο. Η ιδιωτική παροχή ΠΦΥ είναι απρόσιτη σε πολλούς Έλληνες γονείς, αντίθετα καταφεύγουν σε άτυπη φροντίδα. Το 36,9% το έκανε το 2018 – το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ. Η οικονομική προσιτότητα αποτελεί βασικό εμπόδιο για το 13,7% των γονέων παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανεκπλήρωτες ανάγκες παιδικής φροντίδας (Chzhen et al., 2019). Η πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας ΠΦΥ δεν είναι σημαντική μόνο για τα ατομικά εκπαιδευτικά αποτελέσματα, αλλά έχει ευρύτερα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη (EENEE, 2018).

Ακόμα, η ανεπαρκής επίδοση στις βασικές δεξιότητες παραμένει υψηλή. Το PISA 2018 έδειξε μια γενικά σταθερή (αν και συγκριτικά χαμηλή) επίδοση των 15χρονων στην Ελλάδα στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες σε σύγκριση με το 2015. Οι επιδόσεις στα μαθηματικά και στην ανάγνωση μειώθηκαν σταδιακά από το 2009 και στις επιστήμες από το 2000. Ενώ τα μερίδια των ατόμων με χαμηλές επιδόσεις έχουν αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου, αυτά των ατόμων με κορυφαία επίδοση έχουν μειωθεί. Τα επίμονα χαμηλά αποτελέσματα καταδεικνύουν την περιορισμένη επιτυχία των εκπαιδευτικών μέτρων τα τελευταία 10-15 χρόνια. Η νέα νομοθεσία δίνει έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της κριτικής σκέψης. Ωστόσο, σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019γ), οι εθνικές δοκιμασίες δεν έχουν ακόμη αναδειχθεί ως μέσο πολιτικής εκτός από τις εθνικές εισαγωγικές εξετάσεις στα πανεπιστήμια. Ελλείπει εθνικών δεδομένων επίδοσης μαθητών, το PISA μπορεί να παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων των μαθητών.

Παρά την εν πολλοίς συγκεντρωτική και ενιαία παροχή εκπαίδευσης, το PISA αποκαλύπτει σημαντικές ανισότητες στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα κορίτσια υπερτερούν των αγοριών και στους τρεις τομείς. Στην ανάγνωση - στην περιοχή εστίασης PISA 2018, το κενό μεταφράζεται σε 42 μονάδες ή περισσότερα από 1 έτος σχολικής εκπαίδευσης. Υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη διαφορά - 116 μονάδων, που αντιστοιχεί σε περίπου 3 χρόνια εκπαίδευσης - στις αναγνωστικές επιδόσεις των μαθητών στα επαγγελματικά και γενικά προγράμματα. Τα αγροτικά σχολεία υστερούν σε σχέση με τα αστικά σχολεία κατά 63 μονάδες, που ισοδυναμεί με 1-2 χρόνια σχολικής εκπαίδευσης. Το χάσμα επίδοσης μεταξύ σχολείων με υψηλή συγκέντρωση μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και εκείνων χωρίς είναι μεγαλύτερο από ό,τι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ (EC, 2020).

Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών παίζει σημαντικό ρόλο στην απόδοσή τους. Μεταξύ των μαθητών από το χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό τεταρτημόριο, το 46,4% είναι χαμηλότεροι σε επιδόσεις στην ανάγνωση σε σύγκριση με 15,2% από το υψηλότερο τεταρτημόριο – ένα κενό πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (26,9 pps). Μεταξύ των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, το 48,3% έχει χαμηλές επιδόσεις σε σύγκριση με το 27,4% μεταξύ εκείνων που δεν έχουν μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ωστόσο, η πιθανότητα, τα παιδιά από μεταναστευτικό υπόβαθρο, να αποκτήσουν υψηλές επιδόσεις είναι πολύ μικρότερη αφού ληφθούν υπόψη το φύλο και το κοινωνικοοικονομικό προφίλ, πράγμα που σημαίνει ότι τα διορθωτικά μέτρα θα πρέπει να το λάβουν υπόψη (EC, 2020).

Η ευημερία των μαθητών επηρεάζει την απόδοσή τους. Στην Ελλάδα, ένα πολύ μικρότερο ποσοστό μαθητών (19,3%) από ό,τι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ αισθάνονται ότι δεν ανήκουν στο

σχολείο. Υπάρχει, ωστόσο, υψηλότερος φόβος του εκφοβισμού. Ένα στα 3 αγόρια αναφέρει ότι δέχεται εκφοβισμό τουλάχιστον μερικές φορές το μήνα σε σύγκριση με 1 στα 5 κορίτσια. Περισσότερο άτομα με χαμηλές επιδόσεις (39,3%) από άτομα με υψηλές επιδόσεις (19,9%) υφίστανται συχνά εκφοβισμό. Το ποσοστό των μαθητών που παραλείπουν ολόκληρες μέρες ή μαθήματα στα σχολεία είναι συγκριτικά υψηλό. Αυτά τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια πολιτική εστίαση στην ευημερία των μαθητών. Νέα νομοθεσία εισήγαγε το ρόλο του διαμεσολαβητή εκπαιδευτικού, ο οποίος εκπαιδεύεται στη διαχείριση καταστάσεων βίας. Τα σχολεία μπορούν επίσης να καταρτίσουν συγκεκριμένους εσωτερικούς κανόνες και να θεσπίσουν πειθαρχικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της προσωρινής σχολικής αναστολής.

Εισήχθησαν αλλαγές στην πρόσληψη εκπαιδευτικών, αλλά τα σημεία συμφόρησης παραμένουν. Η Ελλάδα αγωνίζεται κάθε χρόνο να καλύψει κενές θέσεις καθηγητών μέχρι πολύ καιρό μετά την έναρξη του σχολικού έτους. Οι καθυστερήσεις προσλήψεων υποδηλώνουν διαρθρωτικές ανεπάρκειες και έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην παροχή εκπαίδευσης. Μέχρι τον Μάρτιο του 2020, είχαν προσληφθεί περισσότεροι από 25.000 αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, που προστέθηκαν π στους 20.000 που ήδη υπήρχαν στο σύστημα. Συνολικά, σχεδόν οι μισοί εκπαιδευτικοί είναι ηλικίας άνω των 50 ετών και πρόκειται να συνταξιοδοτηθούν μέσα στην επόμενη δεκαετία. Η απαραίτητη ανανέωση του εκπαιδευτικού εργατικού δυναμικού είναι επίσης μια ευκαιρία για τον εκσυγχρονισμό του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού, μεταξύ άλλων με τη θέσπιση πλαισίων για την εξέλιξη της σταδιοδρομίας και τις ικανότητες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020c). Οι απόφοιτοι ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν πλέον να υποβάλουν αίτηση για θέσεις εκπαιδευτικών, οι οποίες έχουν την ιδιότητα του δημόσιου λειτουργού στην Ελλάδα. Η απόφαση αυτή επικρίθηκε έντονα από τα ενδιαφερόμενα μέρη που τη θεωρούν μειονέκτημα για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, καθώς η πρόσβαση στα ιδιωτικά κολέγια δεν βασίζεται σε εθνικές εξετάσεις (EC, 2020).

Η νέα σχολική νομοθεσία δίνει έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και ενισχύει τη διασφάλιση ποιότητας. Η νομοθεσία που ψηφίστηκε προβλέπει αναθεωρήσεις προγραμμάτων σπουδών και σχολικών βιβλίων σε όλα τα επίπεδα (συμπεριλαμβανομένης της ECE) με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων που δομούνται γύρω από τέσσερις θεματικούς πυλώνες: περιβάλλον, ευημερία, δημιουργικότητα και εκπαίδευση του πολίτη. Η ψηφιακή εκπαίδευση και η εκμάθηση γλωσσών (Αγγλικά) εισάγονται στην προσχολική εκπαίδευση σε πιλοτική βάση και ενισχύονται σε όλη τη διάρκεια. Ο νέος νόμος προτείνει επίσης ένα συνεκτικό πλαίσιο για την εσωτερική και την εξωτερική αξιολόγηση του σχολείου. Το 2017 ψηφίστηκε νομοθεσία για την αυτοαξιολόγηση των σχολείων, αλλά η εφαρμογή μέχρι στιγμής ήταν αποσπασματική. Στόχος της κυβέρνησης είναι να

εκσυγχρονίσει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και να προετοιμάσει τους μαθητές για μια σύνθετη, ταχέως μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, ο όγκος και ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων τα τελευταία χρόνια οδήγησε σε αντίσταση μεταξύ των εκπαιδευτικών, οι οποίοι πρέπει να αντιμετωπίσουν μερικώς αντιφατικές προσδοκίες για υψηλά ακαδημαϊκά επιτεύγματα, καινοτόμο παιδαγωγική και ευελιξία (Kotrouba, 2017). Ως εκ τούτου, η ενεργός συμμετοχή των ενδιαφερομένων και το κοινό όραμα για την εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας για επιτυχείς μεταρρυθμίσεις (ΟΟΣΑ, 2018).

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου έχει μειωθεί αισθητά στην ΕΕ. Το 2019, μόνο το 4,1% των νέων ηλικίας 18-24 ετών είχε λάβει μόνο κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή λιγότερο και δεν ήταν σε εκπαίδευση ή κατάρτιση (EE-27: 10,2%). Η Ελλάδα μειώνει σταθερά την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (ESL) από το συνολικό της επίπεδο του 14,2% το 2009, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, όπου η πτώση ήταν έως και -11,4 ποσοστιαίες μονάδες από 18,7% το 2009. Μεταξύ των μαθητών που γεννήθηκαν στο εξωτερικό, το 25,0% είχε εγκαταλείψει την εκπαίδευση ή την κατάρτιση νωρίς – το 2019 σημειώθηκε αύξηση 5,1 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2018.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση πρέπει να ενισχυθεί. Το Υπουργείο Παιδείας συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για τις Ειδικές Ανάγκες και την Εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς για την εφαρμογή της πρόσφατα εγκριθείσας νομοθεσίας που στοχεύει να δώσει τη δυνατότητα στα σχολεία να ανταποκρίνονται στην ποικιλομορφία όλων των μαθητών. Γίνονται εργασίες για την ανάπτυξη ενός πλαισίου και πρακτικών κατευθυντήριων γραμμών για τα σχολεία με βάση τις ευρωπαϊκές καλές πρακτικές.

Η Ελλάδα έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για την ενσωμάτωση των πρόσφατα αφιχθέντων μεταναστών στην εκπαίδευση, αλλά πολλοί παραμένουν εκτός συστήματος. Το τρέχον σχολικό έτος 13.028 πρόσφατα αφιχθέντα παιδιά μεταναστών εγγράφηκαν στην εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένης της ECE). Ωστόσο, από τα 10.600 παιδιά σχολικής ηλικίας (4-17) στα νησιά του Αιγαίου, μόνο τα 400 περίπου πήγαιναν στο σχολείο από τον Φεβρουάριο του 2020. Αυτά τα παιδιά παρακολούθησαν 16 νεοσύστατα απογευματινά κέντρα εκπαίδευσης προσφύγων (υπάρχουν 104 κέντρα σε όλη την Ελλάδα που εξυπηρετούν περίπου το 1/3 των παιδιών στην εκπαίδευση). Οι υπόλοιποι φοιτούν σε γενικά σχολεία, με και χωρίς μαθήματα υποδοχής. Υπάρχουν ανησυχίες για τον διαχωρισμό λόγω αυτών των ξεχωριστών δομών, αλλά και για τον διαχωρισμό μέσα στα σχολεία (Σιμόπουλος, 2019). Πρέπει να ενισχυθούν οι πολιτικές για την ένταξη των προσφύγων φοιτητών στην ΕΕΚ ή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το lockdown διέκοψε τη σχολική φοίτηση λόγω έλλειψης ηλεκτρονικών συσκευών και πρόσβασης στο Διαδίκτυο, άθλιων συνθηκών διαβίωσης με ολόκληρες οικογένειες να μοιράζονται ένα κινητό ή/και ανεπαρκών γλωσσικών

δεξιοτήτων. Πρακτικά και οι 3.863 δάσκαλοι των νεο-αφιχθέντων παιδιών μεταναστών είναι αναπληρωτές δάσκαλοι. Παρά τα προσωπικά τους κίνητρα, είναι ανησυχητικό ότι πολλοί δεν έχουν σχετική εμπειρία ή κατάρτιση στην εκπαίδευση των προσφύγων ή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Μόγλη, 2020). Ως απάντηση, ξεκίνησε ένα τριετές πρόγραμμα για την ανάπτυξη ικανοτήτων. Το TALIS 2018 προσδιόρισε τη διδασκαλία σε πολυπολιτισμικό ή πολυγλωσσικό περιβάλλον ως βασική ανάγκη κατάρτισης των εκπαιδευτικών στις χώρες της ΕΕ (ΟΟΣΑ, 2019δ).

Για να αυξηθεί η ελκυστικότητα της ΕΕΚ, πρέπει να ενισχυθούν οι δεσμοί με την αγορά εργασίας. Το ποσοστό απασχόλησης για αποφοίτους ΕΕΚ παρέμεινε σταθερό σε περίπου 50,9%, αλλά εξακολουθεί να είναι πολύ κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ του 79,1%. Τα υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικά προγράμματα θα είναι το κλειδί για μια ισχυρή ανάκαμψη μετά την κρίση. Η συνεχής ανάπτυξη του προαιρετικού τέταρτου έτους μαθητείας για αποφοίτους ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης με ισχυρή συνιστώσα που βασίζεται στην εργασία αναμένεται να ενισχύσει τη σύνδεση μεταξύ της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας. Τέσσερις χιλιάδες δάσκαλοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης έχουν εκπαιδευτεί σε θέματα μαθητείας και η πιστοποίηση συμβούλων επαγγελματικού προσανατολισμού βρίσκεται σε εξέλιξη. Η πιστοποίηση δεξιοτήτων των αποφοίτων ΕΕΚ θα διευκολύνει την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Η ενδεδειγμένη παρακολούθηση όλων των πρωτοβουλιών και έργων ΕΕΚ θα ενισχύσει τον τομέα.

Η έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων επηρεάζει τις προοπτικές απασχόλησης. Η έρευνα του ΟΟΣΑ για τις δεξιότητες ενηλίκων (PIACC) αποκαλύπτει ότι το 20,2% των ενηλίκων που συμμετείχαν στην έρευνα δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία με υπολογιστές και δεν είχαν βασικές ψηφιακές δεξιότητες (ΟΟΣΑ, 2016). Σύμφωνα με μια πρόσφατη εθνική μελέτη, η έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων εμποδίζει τους ανθρώπους να βρουν δουλειά. Ενέχει επίσης εργασιακό κίνδυνο για εκείνους τους υπαλλήλους των οποίων η εργασία έχει ήδη ή θα επηρεαστεί σύντομα από την ψηφιοποίηση (Lapatsioras et al., 2020). Ορισμένοι εκπαιδευόμενοι ολοκλήρωσαν τα μαθήματά τους μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια του lockdown προκειμένου να λάβουν μέρος στις τελικές εξετάσεις κατάρτισης/μαθητείας μετά την επαναλειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Σε ορισμένους οργανισμούς, όλα τα συνεχή μαθήματα ΕΕΚ (CVET) αναβλήθηκαν εκτός από ένα μικρό ποσοστό που προσφέρεται μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Τα διορθωτικά μέτρα μετά την επαναλειτουργία των σχολείων περιελάμβαναν παράταση της περιόδου κατάρτισης, αύξηση ωρών μελέτης και πρακτικής εργασίας, προσαρμογή των συνθηκών εξετάσεων. Η σύσταση για τη συγκεκριμένη χώρα του 2020 προτρέπει την Ελλάδα να αναπτύξει μια «ψηφιακή υποδομή και δεξιότητες πολύ υψηλής χωρητικότητας.» (Συμβούλιο της ΕΕ, 2020).

Η απασχόληση των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει αυξηθεί, αλλά η έλλειψη ήπιων

δεξιοτήτων τους επηρεάζει τις προοπτικές εργασίας τους. Το 2019, το 43,1% των ενηλίκων ηλικίας 30-34 ετών είχε ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 που είναι 40,3%. Ωστόσο, μεταξύ των ατόμων που γεννήθηκαν στο εξωτερικό, μόνο το 16,1% είχε πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το χαμηλότερο ποσοστό στην ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ: 35,3%). Το ποσοστό απασχόλησης μεταξύ των πρόσφατων αποφοίτων (20-34 ετών) ήταν 64,2% το 2019. Αν και εξακολουθεί να είναι το χαμηλότερο ποσοστό στην ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ: 85,0%), έχει ξεπεράσει τα επίπεδα του 2010 για πρώτη φορά. Η απασχόληση των ατόμων με δευτεροβάθμια εκπαίδευση, από την άλλη πλευρά, ακολουθεί τον μέσο όρο της ΕΕ τόσο για τα γενικά (51,3%) όσο και για τα επαγγελματικά (50,9%) προφίλ. Οι εργοδότες έχουν παρατηρήσει σημαντική έλλειψη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την επικοινωνία, την ομαδική εργασία, την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα μεταξύ των υποψηφίων εργασίας γενικά (Adecco, 2018). Οι Έλληνες μαθητές, ενώ προφανώς γνωρίζουν λιγότερο τη σημασία των soft skills από τους μαθητές σε άλλες χώρες, αισθάνονται επίσης ότι δεν διαθέτουν δεξιότητες σε τομείς που θεωρούν απαραίτητους για την απόδοση της εργασίας τους, όπως η επικοινωνία, η ομαδική εργασία, η αυτοπεποίθηση και η ηθική εργασίας (Pereira et al., 2019).

Η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση απευθύνεται κυρίως σε προπτυχιακές σπουδές. Η Ελλάδα έχει μακράν το υψηλότερο μερίδιο στην ΕΕ εγγεγραμμένων φοιτητών σε προπτυχιακά προγράμματα (86% έναντι μέσου όρου ΕΕ-27 60%9). Αλλά σε μεταπτυχιακό επίπεδο το μερίδιο είναι μόνο 10% (μέσος όρος ΕΕ: 29%). Πολλοί φοιτητές εγκαταλείπουν τη χώρα για μεταπτυχιακές σπουδές. Το 2017, το 25,8% των αποφοίτων μεταπτυχιακών σπουδών απέκτησαν το πτυχίο τους στο εξωτερικό (μέσος όρος ΕΕ: 5,3%). Αντίθετα, η κινητικότητα προς το εσωτερικό είναι από τις χαμηλότερες στην ΕΕ. Με τη νομοθεσία που θεσπίστηκε το 2020, επιτρέπεται πλέον στα πανεπιστήμια να προσφέρουν προπτυχιακά προγράμματα σε ξένες γλώσσες, κοινά πτυχία και διπλά πτυχία μεταξύ ελληνικών και ξένων ΑΕΙ.

7.2 Οι προτάσεις των φορέων για την περίοδο 2021-2027

Η αύξηση της συμμετοχής στην εκπαίδευση ενηλίκων παραμένει βασική πρόκληση. Το ποσοστό των ενηλίκων που συμμετέχουν στη μάθηση μειώθηκε από 4,5%, το 2018, σε 3,9% το 2019 (μέσος όρος ΕΕ: 10,8%). Το ποσοστό των ενηλίκων με χαμηλά προσόντα που συμμετέχουν στη μάθηση είναι, μόλις 0,8%, από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη (μέσος όρος ΕΕ: 4,3%). Ένα ειδικό έργο έχει ξεκινήσει για την αύξηση της συμμετοχής ενηλίκων με χαμηλή ειδίκευση στη μάθηση και τη βελτίωση των βασικών δεξιοτήτων τους, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών δεξιοτήτων.

Η ανάπτυξη και η επικύρωση δεξιοτήτων εξ αποστάσεως διδασκαλίας και συμβουλευτικής για

εκπαιδευτικούς στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα είναι ζωτικής σημασίας. Τα ποιοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς. Το Υπουργείο Παιδείας σχεδιάζει να αναπτύξει ένα πρόγραμμα συντριβής (15 ωρών) στις ψηφιακές δεξιότητες και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση για όλους τους εκπαιδευτικούς του δημόσιου τομέα.

7.3 Οι στόχοι στον νέο ΕΠΑΝΑΔΕΒΜ 2021-2027

Τον Ιανουάριο του 2020 συγκροτήθηκε, με εντολή της Ελληνικής Κυβέρνησης, ανεξάρτητη Επιτροπή για την εκπόνηση του νέου Σχεδίου Ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση που παρουσιάστηκε τον Ιούλιο του 2020, ο κεντρικός στόχος για την ελληνική οικονομία, κατά τα επόμενα χρόνια, είναι η συστηματική αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας καθώς και η στενότερη διασύνδεση της παραγωγής με την έρευνα και την καινοτομία. Ειδικότερα, οι οικονομικές και πολιτικές προτεραιότητες της χώρας είναι:

- αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ
- ενίσχυση της μισθωτής εργασίας και η μείωση της παραοικονομίας
- επένδυση στην εκπαίδευση και τη γνώση
- αύξηση του μεγέθους των ελληνικών επιχειρήσεων
- προώθηση της τεχνολογίας αιχμής, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης
- επίτευξη φιλόδοξων περιβαλλοντικών στόχων
- υποστήριξη των αδύναμων νοικοκυριών
- ενίσχυση της βασικής έρευνας μέσω της άρσης αγκυλώσεων στα πανεπιστήμια
- κίνητρα για ενίσχυση της καινοτομίας
- ριζική αναβάθμιση του συστήματος κατάρτισης για ανέργους και εργαζόμενους
- συνέχιση και εμβάθυνση της ψηφιακής μεταρρύθμισης στη δημόσια διοίκηση
- εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες
- αναδιάρθρωση του συστήματος υγείας με προτεραιότητα στην ψηφιοποίηση
- ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων
- στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με άμβλυνση του κόστους μετάβασης και στήριξη των τοπικών κοινωνιών κατά την απολιγνιτοποίηση

7.4 Δράσεις και χρηματοδοτικό πλαίσιο

Στην Ελλάδα, η εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν και στις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης,

πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και χρηματοδοτείται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό και τους πόρους του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ο κρατικός προϋπολογισμός αποτελείται από δύο μέρη:

τον Τακτικό Προϋπολογισμό που καλύπτει τα λειτουργικά έξοδα και τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων που χρηματοδοτεί το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό του σε μακροπρόθεσμη βάση, καλύπτοντας το κόστος υποδομής (κτίρια, εξοπλισμός, συγχρηματοδοτούμενες δράσεις κ.λπ.). Το ΠΔΕ διαιρείται στο εθνικό μέρος που χρηματοδοτείται από καθαρά εθνικούς πόρους και στο συγχρηματοδοτούμενο μέρος που χρηματοδοτείται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους ή άλλους οργανισμούς. Με τον νόμο 4635/2019 (Α 167) θεσπίστηκε το Εθνικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα (ΕΠΑ) για την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Το Υπουργείο Παιδείας καταρτίζει το Πρόγραμμα Τομεακής Ανάπτυξης (ΠΠΑ) στην περιοχή αρμοδιότητάς του και έτσι μπορεί να προγραμματίσει έγκαιρα τα έργα που ανταποκρίνονται στις πολιτικές του καθώς και να τα χρηματοδοτήσει. Το Πρόγραμμα Τομεακής Ανάπτυξης του ΥΠΑΙΘ εγκρίθηκε και ενεργοποιήθηκε στις 26 Ιουλίου 2021 και η προγραμματική του περίοδος έχει διάρκεια πέντε ετών. Περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε εδώ.

Η εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων χρηματοδοτείται επίσης από τον κρατικό προϋπολογισμό και πόρους του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με το μεγαλύτερο μερίδιο να καλύπτεται από το συγχρηματοδοτούμενο μέρος του ΠΔΕ μέσω της υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων ΕΣΠΑ.

Η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα παρέχεται σε βρεφικούς σταθμούς, βρεφονηπιακούς σταθμούς και παιδικούς σταθμούς στην αρμοδιότητα των Δήμων και χρηματοδοτείται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό μέσω πόρων του Υπουργείου Εσωτερικών, που διατίθενται για το σκοπό αυτό στους Δήμους της χώρας.

Οι ιδιωτικές δαπάνες για την εκπαίδευση καλύπτουν τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες που παρέχονται από ιδιωτικά σχολεία, τα οποία λειτουργούν παράλληλα με τα δημόσια σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αλλά και την ιδιωτική εκπαίδευση που παρέχεται από ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης – ΙΕΚ) και Κολλέγια εκπαίδευσης ενηλίκων και ιδιωτικές δομές προσχολικής ηλικίας. Τα έξοδα του νοικοκυριού καλύπτουν, αφενός, το κόστος των φροντιστηρίων που παρέχονται από ιδιωτικά ιδρύματα, που προσφέρουν παράλληλη διδασκαλία σχολικών μαθημάτων και μαθημάτων ξένων γλωσσών και, αφετέρου, το κόστος για ιδιωτικά δίδακτρα ή άλλες ιδιωτικές δραστηριότητες.

8. Στόχοι και χρηματοδοτικοί πόροι των ΠΕΠ: Η περίπτωση του ΠΕΠ Αττικής 2021-2027

Οι ανάγκες της Περιφέρειας Αττικής είναι μεγάλες, σημαντικές και διαχρονικές. Το Πρόγραμμα της Περιφέρειας Αττικής για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 σχεδιάζεται ως μια ολοκληρωμένη παρέμβαση.

Συγκεκριμένα σχετικά προτείνεται η υλοποίηση των παρακάτω στόχων και δράσεων που αναφέρονται στην προώθηση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης :

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.3. Προώθηση της ίσης συμμετοχής των φύλων στην αγορά εργασίας, των ίσων συνθηκών εργασίας και μιας καλύτερης ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή παιδική μέριμνα και της φροντίδας για εξαρτώμενα άτομα (EKT+)

Δράσεις: για την ενδυνάμωση γυναικών με στόχο την καταπολέμηση πολλαπλών διακρίσεων και την ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας και δράσεις OXE

Ωφελούμενοι: Άνεργες γυναίκες

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.4. Προώθηση της προσαρμογής των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή, στην ενεργό και υγιή γήρανση και σε ένα υγιές και καλά προσαρμοσμένο εργασιακό περιβάλλον που αντιμετωπίζει τους κινδύνους για την υγεία (EKT+)

Δράσεις: για την αύξηση της ανθεκτικότητας του εργασιακού περιβάλλοντος απέναντι σε κινδύνους για την υγεία, για συμβουλευτική – κατάρτιση – πιστοποίηση και δράσεις OXE

Ωφελούμενοι: Εργαζόμενοι/ες, Αυτοαπασχολούμενοι/ες, Επιχειρήσεις, Πληθυσμός ηλικίας άνω των 55 ετών

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.6. Προώθηση της ίσης πρόσβασης και ολοκλήρωσης της ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και κατάρτισης, ιδίως για τα μειονεκτούντα άτομα ομάδες, από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα μέχρι τη γενική και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, έως το τριτοβάθμιο επίπεδο, καθώς και την εκπαίδευση ενηλίκων και μάθηση, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της μαθησιακής κινητικότητας για όλους και της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία (EKT+)

Δράσεις: για την προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική

εκπαίδευση για παιδιά σε ανάγκη και ιδιαίτερα ευάλωτα παιδιά, πρόγραμμα ανάπτυξης και ενδυνάμωσης διεπιστημονικών συμβουλευτικών και υποστηρικτικών δομών και μαθησιακής υποστήριξης/συνεκπαίδευσης, δράσεις για μαθητές/τριες με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την ισότιμη πρόσβαση και συμπερίληψη στην εκπαίδευση και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών ΚΔΑΠ – STEM.

Ωφελούμενοι: Παιδιά/Εφηβοί και παιδιά με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.9. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών (εργασία μέσα από την κοινωνική οικονομία, τη στέγαση, την εκπαίδευση, κ.ά.) (EKT+)

Δράσεις: Ολοκληρωμένες δράσεις ένταξης Υπηκόων τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας, πρόγραμμα κατάρτισης διαπολιτισμικών μεσολαβητών, παροχή υπηρεσιών διαπολιτισμικής μεσολάβησης σε υπηρεσίες υγείας και δράσεις ΟΧΕ

Ωφελούμενοι: Άνεργοι, υπήκοοι τρίτων χωρών, μετανάστες, πρόσφυγες, δικαιούχοι διεθνούς προστασίας

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.8. Προώθηση της ενεργού ένταξης με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών, της μη διάκρισης και της ενεργού συμμετοχής, και βελτίωση της απασχολησιμότητας, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες (EKT+)

Δράσεις: Capacity building για φορείς σχετικούς με την κοινωνική ένταξη, δράσεις για την συμμετοχή μειονεκτουσών ομάδων (π.χ. ΑμεΑ, ηλικιωμένοι) στον αθλητισμό, τον πολιτισμό και την ενεργή κοινωνική ζωή χωρίς αποκλεισμούς, καταπολέμηση του Ψηφιακού Αποκλεισμού για ηλικιωμένους (Δράσεις εξοικείωσης με τις ΤΠΕ για χρήση στην καθημερινή ζωή και την άρση του αποκλεισμού), δράσεις για την προώθηση στην απασχόληση ή/και κατάρτιση εστιασμένες σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, εκτός ΥΤΧ και Ρομά (π.χ.αποφυλακισμένοι, απεξαρτημένοι, ΑμεΑ), εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής (κύκλος 2021-22) και δράσεις ΟΧΕ

Ωφελούμενοι: Άνεργοι, εξαρτημένοι, πρώην φυλακισμένοι, Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, ηλικιωμένοι

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.10. Προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά (EKT+)

Δράσεις: Ολοκληρωμένα προγράμματα για την ενσωμάτωση των Ρομά στην αγορά εργασίας συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης του ψηφιακού αποκλεισμού, λοιπές

δράσεις υποστήριξης των Ρομά για βελτίωση συνθηκών διαβίωσης (Ομάδες διαχείρισης χώρων και Βελτίωσης συνθηκών διαβίωσης), ανάπτυξη παρεμβάσεων ενίσχυσης νηπίων, παιδιών σχολικής ηλικίας/ εφήβων Ρομά σε βιωματικά εργαστήρια και παιδικές κατασκηνώσεις, capacity building για φορείς σχετικούς με την κοινωνική ένταξη για Ρομά, NEE, ΝΘΕ και παρεμφερείς δράσεις για απασχόληση και αυτοαπασχόληση εστιασμένες σε Ρομά και Δράσεις ΟΧΕ

Ωφελούμενοι: Άνεργοι, περιθωριοποιημένες κοινότητες, Ρομά, παιδιά, έφηβοι Ρομά

- **Ειδικός στόχος:** ESO4.1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και των μέτρων ενεργοποίησης όλων των ατόμων που αναζητούν εργασία, ιδίως των νέων, μέσω της εφαρμογής της Εγγύησης για τη Νεολαία, των μακροχρόνια ανέργων και των μειονεκτούντων ομάδων στην αγορά εργασίας και των ανενεργών ατόμων, καθώς και μέσω της προώθησης της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας: (EKT+)

Δράσεις: Νέες θέσεις εργασίας (ΝΘΕ) και παρεμφερείς δράσεις, Capacity Building για φορείς σχετικούς με την ένταξη στην αγορά εργασίας, δράσεις προώθησης στην απασχόληση για ανέργους και μακροχρόνια ανέργους, NEE, δράσεις στήριξης υφιστάμενων ή νέων κοινωνικών επιχειρήσεων ΚΑΛΟ (Επιχορήγηση για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, για ίδρυση νέων επιχειρήσεων, δικτύωση, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, υποστήριξη λειτουργίας θερμοκοιτίδων, κλπ), μηχανισμός διάγνωσης αγοράς εργασίας και δράσεις ΟΧΕ

Ωφελούμενοι: Άνεργοι, μακροχρόνια άνεργοι, οικονομικώς αδρανή άτομα, επιχειρήσεις

9. Λοιπά προγράμματα και χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για την προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης 2021-2027

Τα τελευταία 7 χρόνια, περισσότεροι από 4 εκατομμύρια δάσκαλοι και σχολικό προσωπικό έχουν ταξιδέψει σε όλη την Ευρώπη. Έχουν γνωρίσει συναδέλφους και συναδέλφους τους από άλλες χώρες και έχουν λάβει μέρος σε διεθνείς δραστηριότητες, όλες χρηματοδοτούμενες από το πρόγραμμα Erasmus+ (plus) (EC, 2020).

Υπάρχουν δύο ακόμη καλά νέα:

- Το νέο πρόγραμμα Erasmus+ (2021-2027) έχει σχεδόν διπλασιασμένο προϋπολογισμό. Οι δάσκαλοι έχουν εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία για να παρακολουθήσουν μαθήματα κατάρτισης στο εξωτερικό και να μάθουν νέες στρατηγικές διδασκαλίας, να αναπτύξουν καινοτόμα εργαλεία διδασκαλίας, να γνωρίσουν ανθρώπους διαφορετικών εθνικοτήτων και

πολιτισμών και να εξασκήσουν μια ξένη γλώσσα.

- Συνοδεύοντας τις τάξεις τους, έχουν αναπτύξει και προγράμματα σχολικών ανταλλαγών.
- Στο πλαίσιο του Erasmus+, δίκτυα σχολείων έχουν επίσης εφαρμόσει διεθνή έργα για την προώθηση της καινοτομίας και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σε διαφορετικά επίπεδα σχολικής οργάνωσης.
- Για ορισμένους εκπαιδευτικούς, η ένταξη στο Πρόγραμμα τους έδωσε τη δυνατότητα να επισκεφθούν μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα για πρώτη φορά. Πολλά σχολεία, τα ώθησε επίσης να ολοκληρώσουν μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και να επιτύχουν μια ευρωπαϊκή κλίση.
Δημιουργική Ευρώπη
- Το Creative Europe είναι το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παροχή υποστήριξης στους τομείς του πολιτισμού και των οπτικοακουστικών μέσων.

Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες (CERV)

- Το πρόγραμμα Πολίτες, Ισότητα, Δικαιώματα και Αξίες στοχεύει στην προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και των αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης

- Προώθηση της αλληλεγγύης στην ευρωπαϊκή κοινωνία και δέσμευση νέων και οργανώσεων σε προσβάσιμες και υψηλής ποιότητας δραστηριότητες.
- Πιλοτικά Έργα και Προπαρασκευαστικές Δράσεις (PPPA)
- Τα πιλοτικά έργα και οι προπαρασκευαστικές δράσεις είναι πειραματικές πρωτοβουλίες που έχουν σχεδιαστεί για να δοκιμάσουν τη σκοπιμότητα νέων δράσεων και να προετοιμάσουν νέα προγράμματα.
- Erasmus+ (Το Erasmus+ είναι το πρόγραμμα της ΕΕ για την υποστήριξη της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της νεολαίας και του αθλητισμού στην Ευρώπη).

9.1 Το πρόγραμμα ERASMUS PLUS 2021-2027

Το πρόγραμμα Erasmus+ 2021-2027 αποφέρει πάνω από 26,2 δισεκατομμύρια ευρώ για τη στήριξη της κινητικότητας και της συνεργασίας. Ξεκίνησε το νέο πρόγραμμα Erasmus+ 2021-2027. Το πρώτο ετήσιο πρόγραμμα εργασίας και η πρόσκληση για το 2021 έχουν επίσης δημοσιευτεί. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος Erasmus+ για την περίοδο 2021-2027 είναι 26,2 δισεκατομμύρια ευρώ, έναντι 14,7 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2014-2020. Αυτό θα συμπληρωθεί με περίπου 2,2 δισεκατομμύρια ευρώ από τα εξωτερικά μέσα της ΕΕ.

Με αυτόν τον αυξημένο προϋπολογισμό, το Erasmus+ θα είναι πιο περιεκτικό, πιο ψηφιακό και πιο πράσινο (EC, 2020).

9.2 Ο ρόλος και οι δράσεις του CEDEFOP

Τοποθετημένο στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής συνεργασίας, το Cedefop στόχευε στη βελτίωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK) μέσω αποτελεσματικής χάραξης πολιτικής. Με βάση τον αναδιατυπωμένο ιδρυτικό κανονισμό του 2019 (Κανονισμός κατάργησης (ΕΟΚ) αριθ. 337/75, όπως τροποποιήθηκε από τον αριθ. Το CEDEFOP έχει υποστηρίξει την προώθηση, ανάπτυξη και εφαρμογή της πολιτικής της Ένωσης στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK), καθώς και των πολιτικών δεξιοτήτων και προσόντων συνεργαζόμενοι με την Επιτροπή, τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους. Για το σκοπό αυτό, να ενισχύσει και να διαδώσει τη γνώση, να παρέχει στοιχεία και υπηρεσίες για τη χάραξη πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων συμπερασμάτων που βασίζονται στην έρευνα, και να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ και μεταξύ των ενωσιακών και εθνικών παραγόντων (EC, 2020).

Η αποστολή του Cedefop αντανάκλα την εξέλιξή του ως οργανισμός και το διευρυνόμενο χαρτοφυλάκιο δραστηριοτήτων. Από την ίδρυσή του το 1975, η τεχνογνωσία του Cedefop έχει εμβαθύνει και διευρυνθεί καθώς η συνεργασία για την πολιτική, τις δεξιότητες και τα προσόντα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των κρατών μελών και των κοινωνικών εταίρων έχει γίνει ισχυρότερη και πιο εξελιγμένη. Για να τεθούν οι βάσεις για μελλοντικές στρατηγικές προτεραιότητες, προϋπόθεση είναι η κατανόηση του ρόλου και της συμβολής της EEK και του Cedefop (EC, 2020)

Η έναρξη της συστηματικής ευρωπαϊκής συνεργασίας EEK το 2002 (η λεγόμενη διαδικασία της Κοπεγχάγης) οδήγησε σε συμφωνία για κοινούς στόχους πολιτικής που υποστηρίζονται από δείκτες και τακτική παρακολούθηση. Έχει εφαρμοστεί ένα σύνολο ευρωπαϊκών εργαλείων που υποστηρίζουν την κινητικότητα των μαθητών, την ποιότητα των προγραμμάτων EEK και την κατανόηση των προσόντων. Οι χώρες έχουν εργαστεί σε κοινές προτεραιότητες για να καταστήσουν την EEK πιο σχετική και ελκυστική για τους ανθρώπους και τους εργοδότες. Συνολικά, η ευρωπαϊκή συνεργασία ανέβασε το προφίλ της EEK, επιτρέποντάς της να υποστηρίξει τους μετασχηματισμούς στην οικονομία και την κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής και της πράσινης μετάβασης.

Η συμβολή του Cedefop σε αυτές τις εξελίξεις ήταν ουσιαστική. Έχει προτείνει και έχει υποστηρίξει άμεσα την ανάπτυξη και εφαρμογή βασικών ευρωπαϊκών εργαλείων. Η τεχνογνωσία του βοήθησε στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πλαισίου προσόντων (EQF) και υποστήριξε τα εθνικά πλαίσια (NQFs) που συνδέονται με αυτό, διευκολύνοντας τη σύγκριση προσόντων από

διαφορετικές χώρες. Υποστηρίζοντας τη μετάβαση στη βάση προγραμμάτων σπουδών και προσόντων στα μαθησιακά αποτελέσματα, το Cedefop βοήθησε να ανοίξουν νέοι τρόποι επικύρωσης της μη τυπικής και άτυπης μάθησης και νέων οδών για τα προσόντα. Η υποβολή εκθέσεων πολιτικής του έχει παρακολουθήσει, επανεξετάσει και παρέχει συμβουλές για την εφαρμογή των ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων πολιτικής EEK, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της κατεύθυνσης πολιτικής (Reusken et al., 2020).

Οι αναλύσεις και η έρευνα του Cedefop βελτίωσαν την κατανόηση των δυνατών και αδυναμιών των συστημάτων EEK και παρείχαν πληροφορίες για τα κοινωνικά, οικονομικά και προσωπικά οφέλη της EEK. Με την τεκμηριωμένη βάση και τις αναλύσεις του, το Cedefop υποστήριξε τις προσπάθειες των χωρών και των κοινωνικών εταίρων να επεκτείνουν τη μάθηση με βάση την εργασία, συμπεριλαμβανομένης της ποιοτικής και αποτελεσματικής μαθητείας. Με βάση την αναλυτική του ικανότητα και την τεχνογνωσία του στη δια βίου καθοδήγηση, την επικύρωση των δεξιοτήτων και τη χρηματοδότηση της EEK, το Cedefop υποστήριξε την προσπάθειά του να σχεδιάσουν στρατηγικές αναβάθμισης δεξιοτήτων για άτομα με χαμηλές δεξιότητες και να εφαρμόσουν τον πυλώνα των κοινωνικών δικαιωμάτων (EC, 2020).

Με στόχο να βοηθήσει στην ενημέρωση της πολιτικής και παροχής EEK και, ευρύτερα, στις επιλογές εκπαίδευσης και σταδιοδρομίας των ανθρώπων, το Cedefop έχει αναπτύξει προσεγγίσεις σε όλη την ΕΕ για την κατανόηση της τρέχουσας και την πρόβλεψη της μελλοντικής ζήτησης και προσφοράς δεξιοτήτων. Αυτή η εργασία σχετικά με την αγορά εργασίας και τη νοημοσύνη των δεξιοτήτων και τις σχέσεις μεταξύ θέσεων εργασίας, δεξιοτήτων και προσόντων, επιτρέπει τη βελτίωση της διακυβέρνησης της EEK και τον εκσυγχρονισμό της EEK προορατικά, με σκοπό την οικοδόμηση και διατήρηση της απασχολησιμότητας για μαθητές και εργαζομένους και την ανταγωνιστικότητα για τις επιχειρήσεις. Συνέβαλε στην αύξηση του προφίλ της EEK πέρα από τις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης και απασχόλησης, κυρίως μέσω της εργασίας της για τις πράσινες δεξιότητες και των δραστηριοτήτων της που είναι αφιερωμένες στην ψηφιοποίηση, την τεχνητή νοημοσύνη και το μέλλον της εργασίας (EC, 2020).

Οι δραστηριότητες διαμεσολάβησης γνώσης του Cedefop συγκεντρώνουν υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, κοινωνικούς εταίρους, ερευνητές, εμπειρογνώμονες και άλλους παράγοντες της EEK και της αγοράς εργασίας από όλη την ΕΕ, την Ισλανδία και τη Νορβηγία που εκπροσωπούν εθνικά, περιφερειακά και τομεακά συμφέροντα για την ενίσχυση και επέκταση της γνώσης σε τομείς που σχετίζονται με την EEK. Τα δίκτυα του Cedefop παρέχουν και βοηθούν στην επικύρωση στοιχείων και πληροφοριών για διαφορετικούς τομείς της πολιτικής EEK, παρακολουθούν τις εξελίξεις στις χώρες τους και υποστηρίζουν τις ευρείες και ποικίλες δραστηριότητες διάδοσης του Οργανισμού.

Αυτό το έργο υποστηρίζει την Επιτροπή στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

Ο αναδιατυπωμένος κανονισμός του 2019 αναγνώρισε επισήμως ότι, με την πάροδο του χρόνου και ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις των εταίρων του, το Cedefop διεύρυνε την προοπτική του εξετάζοντας τις δεξιότητες και τα προσόντα πέρα από τα παραδοσιακά όρια ΕΕΚ. Οι εργασίες για το EQF και τα ευρωπαϊκά εργαλεία, η ανάλυση συστημάτων και πολιτικών ΕΕΚ, μαθητειών και τρόπων αναβάθμισης δεξιοτήτων για ενήλικες, καθώς και προβλέψεις δεξιοτήτων και ευφυΐας είναι παραδείγματα δραστηριοτήτων που σταδιακά έχουν γίνει βασικοί άξονες του έργου του Οργανισμού (EC, 2020).

Η ικανότητα να συνδυάζει μια ευρωπαϊκή και διεπιστημονική προοπτική για την ΕΕΚ και την ανάλυση της αγοράς εργασίας για να βοηθήσει στην αντιμετώπιση εθνικών ζητημάτων είναι το μοναδικό σημείο πώλησης του Cedefop. Ως εξαιρετικό ευρωπαϊκό φόρουμ για ανταλλαγή και συζήτηση εμπειριών και ιδεών για τη βελτίωση της ΕΕΚ, το Cedefop υπήρξε βασικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή συνεργασία για την ΕΕΚ, τις δεξιότητες και τα προσόντα. Ο Οργανισμός άφησε επίσης σαφές σημάδι στην εξελισσόμενη πολιτική ατζέντα της ΕΕ για την ΕΕΚ τις τελευταίες δύο δεκαετίες και θα συνεχίσει να το κάνει τα επόμενα χρόνια (EC, 2020).

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει χρηματοδότηση σε έργα και οργανισμούς με τη μορφή πρόσκλησης υποβολής προτάσεων. Η χρηματοδότηση παρέχεται για ένα ευρύ φάσμα έργων και προγραμμάτων που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα τομέων συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης. Η χρηματοδότηση πραγματοποιείται μέσω αποκεντρωμένων και κεντρικών δράσεων. Η διαχείριση των αποκεντρωμένων δράσεων γίνεται σε εθνικό επίπεδο από εθνικούς φορείς που βρίσκονται σε χώρες της ΕΕ.

Η διαχείριση των κεντρικών δράσεων γίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι εθνικές υπηρεσίες είναι χωριστές από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Είναι νομικές οντότητες που έχουν συσταθεί για την εκτέλεση συγκεκριμένων τεχνικών και επιστημονικών καθηκόντων που βοηθούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εφαρμόζει πολιτικές. Υπάρχουν ευκαιρίες χρηματοδότησης στην εκπαίδευση και την κατάρτιση με τη μορφή του προγράμματος Erasmus+, το οποίο είναι ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης για την υποστήριξη δραστηριοτήτων στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για τις πολιτικές του Erasmus+ και επιβλέπει τη συνολική εφαρμογή του προγράμματος.

Οι πρωτοβουλίες της ΕΕ θα υποστηρίξουν σχολεία και ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ), ISCED 1 – 4, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να παρέχουν συγκεκριμένο

περιεχόμενο σε θέματα που βασίζονται στην ΕΕ (δημοκρατία, ιστορία της ΕΕ, πώς λειτουργεί η ΕΕ, πολιτιστική πολυμορφία – μεταξύ άλλων). Οι δραστηριότητες θα πρέπει να διδάσκονται κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν εβδομάδες έργου, επισκέψεις μελέτης και άλλες καθηλωτικές δραστηριότητες.

Οι δραστηριότητες θα προσφέρονται από σχολεία και ΕΕΚ (ISCED 1 – 4). Μπορούν να σχεδιάσουν και να παραδώσουν περιεχόμενο για θέματα της ΕΕ και να δημιουργήσουν μαθησιακές εμπειρίες οι ίδιοι ή με την υποστήριξη ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή άλλων σχετικών οργανισμών (ΜΚΟ, Ενώσεις κ.λπ.). Οι δραστηριότητες που οργανώνονται στο πλαίσιο αυτής της ενότητας θα ενισχύσουν τη μάθηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση με τρόπους που εμπνέουν. Θα βοηθήσουν τους μαθητές να ενισχύσουν την αίσθηση ότι ανήκουν στην ΕΕ, τον αντίκτυπο που έχει στη ζωή τους και να κατανοήσουν τους μηχανισμούς και τις πολιτικές της ΕΕ.

Η ΕΕ υποστηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους να παρέχουν την καλύτερη εκπαίδευση και κατάρτιση στους πολίτες τους. Προωθεί επίσης την πολυγλωσσία στην Ευρώπη, βοηθώντας στη διδασκαλία και εκμάθηση γλωσσών, ενθαρρύνοντας την κινητικότητα μαθητών, ασκουμένων, δασκάλων και νέων και διευκολύνοντας την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών.

Η ΕΕ καθορίζει το πλαίσιο για τις χώρες της ΕΕ ώστε να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές και να μαθαίνουν η μία από την άλλη, με στόχο:

- να γίνει πραγματικότητα η δια βίου μάθηση και η κινητικότητα
- να βελτιωθεί η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης
- να προωθηθεί η ισότητα, η κοινωνική συνοχή και η ενεργός συμμετοχή στα κοινά
- να ενισχυθεί η δημιουργικότητα, η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ahrens, J, Hoen, HW and Ohr, R (2005) Deepening integration in an enlarged EU: a club-theoretical perspective. *Journal of European Integration* 27(4), 417–439.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Amaral, A, Neave, G, Musselin, C and Maassen, P (eds) (2009) *European Integration and the Governance of Higher Education and Research*. The Netherlands: Springer Netherlands.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Balkan, O (2016) Disorder at the border: Europe's 'migrant crisis' in comparative perspective. *Studies in Ethnicity and Nationalism* 16(1), 116–120.[Google Scholar](#)
- Bertaud, N, Vandystadt, N and Waldstein, J (2017) Future of Europe: towards a European Education Area by 2025. Press Release of the EC, 14 November 2017. Available at https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_4521 (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)
- Brekke, JP and Staver, A (2018) The renationalisation of migration policies in times of crisis: the case of Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44(13), 2163–2181.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Burch, P (2007) Educational policy and practice from the perspective of institutional theory: crafting a wider lens. *Educational Researcher* 36(2), 84–95.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Burnett, J (2007) Tilling the soil of the European higher education area. *Educational Action Research* 15(2), 283–293.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Chamon, M and Van der Loo, G (2014) The temporal paradox of regions in the EU seeking independence: contraction and fragmentation versus widening and deepening? *European Law Journal* 20(5), 613–629.[Google Scholar](#)
- Charlier, JE and Croché, S (2005) How European integration is eroding national control over education planning and policy. *European Education* 37(4), 7–21.[CrossRef](#)[Google Scholar](#)
- Cone, L and Brøgger, K (2020) Soft privatisation: mapping an emerging field of European education governance. *Globalisation, Societies and Education*, 1–17.[Google Scholar](#)
- Corbett, A (2005) *Universities and the Europe of Knowledge – Ideas, Institutions and Policy Entrepreneurship in European Union Higher Education Policy, 1955–2005*. Basingstoke, UK and

New York, USA: Palgrave Macmillan.Google Scholar

Council of the EU (2019) Resolution on further developing the European Education Area to support future-oriented education and training systems. Adopted 11 November 2019. Available at <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9f1d16d1-09d1-11ea-8c1f-01aa75ed71a1/language-en/format-HTML/source-113947200> (accessed 19 March 2020).Google Scholar

Csergo, Z and Goldgeier, JM (2004) Nationalist strategies and European integration. *Perspectives on Politics* 2(1), 21–37.CrossRefGoogle Scholar

De Wit, K (2003) The consequences of European integration for higher education. *Higher Education Policy* 16(2), 161–178.Google Scholar

Decuyper, M and Simons, M (2020) Pasts and futures that keep the possible alive: reflections on time, space, education and governing. *Educational Philosophy and Theory* 1–13.Google Scholar

Dedman, M (2009) *The Origins & Development of the European Union 1945-2008: A History of European Integration*. New York: Routledge.CrossRefGoogle Scholar

Delors, J (2002) Foreword. In Westlake, M (eds), *The EU Beyond Amsterdam: Concepts of European Integration*. New York: Routledge.Google Scholar

Derrida, J (1992) *The Other Heading: Reflections on Today's Europe*. Bloomington, IN: Indiana University Press.Google Scholar

DG for Communication (2018) Flash Eurobarometer 466 Report: The European Education Area. EC, June 2018. Available at https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2186_466_ENG (accessed 19 March 2020).Google Scholar

EC (2017) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Strengthening European identity through education and culture: the EC's contribution to the Leaders' meeting in Gothenburg, 17 November 2017. Available at https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-strengthening-european-identity-education-culture_en.pdf (accessed 19 March 2020).Google Scholar

EC (2018a) Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Building a stronger Europe: the role of youth, education and culture policies. 22 May 2018. Available at <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-268-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)

EC (2018b) Unlocking the potential of education and training to support the European project. May 2018. Available at <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/factsheet-education-may2018-en.pdf> (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)

EC (2019a) European universities: Why? Available at <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/european-universities-info-session.pdf> (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)

EC (2019b) European universities: a key pillar of the European Education Area. Available at <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/european-universities-initiative-factsheet.pdf> (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)

EC (2020) Education in the EU: European Education Area. Available at https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area_en (accessed 19 March 2020).[Google Scholar](#)

EHEA (2020) Available at <http://www.ehea.info> (accessed 4 April 2020).[Google Scholar](#)

European Council (2017) EU enlargement. Available at <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/> (accessed February 1, 2020).[Google Scholar](#)

European Parliament (2000) Presidency conclusions from the Lisbon European Council in 2000. Available at http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm (accessed 2 February 2020).[Google Scholar](#)

Falkner, G (2016) The EU's current crisis and its policy effects: research design and comparative findings. *Journal of European Integration* 38(3), 219–235.[CrossRefGoogle Scholar](#)

Fernández, AD (2014) The future of European education: a political strategy & four action areas. *European Journal of Futures Research* 2(1), 49.[CrossRefGoogle Scholar](#)

- Field, H (2003) Integrating tertiary education in Europe. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 585(1), 182–195.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Fletcher, M (2009) Schengen, the European Court of Justice and Flexibility under the Lisbon Treaty: balancing the United Kingdom's 'ins' and 'outs'. *European Constitutional Law Review* 5(1), 71–98.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Gotz, K (2006) Territory, temporality and clustered Europeanization. IHS Political Science Series working paper 109. Available at http://irihs.ihs.ac.at/1703/1/pw_109.pdf (accessed 1 April 2020).[Google](#) [Scholar](#)
- Grabbe, H (2014) Six lessons of enlargement ten years on: the EU's transformative power in retrospect and prospect. *Journal of Common Market Studies* 52(S1), 40–56.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Grek, S (2008) From symbols to numbers: the shifting technologies of education governance in Europe. *European Educational Research Journal* 7(2), 208–218.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Grek, S and Lawn, M (2009) A short history of Europeanizing education: the new political work of calculating the future. *European Education* 41(1), 32–54.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Grinberga-Zalite, G, Hernik, J, Liepa, E and Papins, A (2018) Evaluation of Latvian students' learning experience in the European education area. *Sociology* 1(10). DOI: 10.17770/Iner2018vol1.10.3598 [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Hobolt, S (2018) Brexit and the 2017 UK General Election. *Journal of Common Market Studies* 56(S1), 1–12.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Jancic, D (2017) *National Parliaments after the Lisbon Treaty and the Euro Crisis: Resilience or Resignation*. Oxford: Oxford University Press.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Kasap, J, Lachner, V and Žiha, N (2018) Through legal education towards a European Education Area. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)* 2, 252–274.[Google Scholar](#)
- Kirkwood-Tucker, TF (2004) Toward a European model of higher Education: processes, problems, and promises. *European Education* 36(3), 51–69.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

- Kushnir, I (2016) The role of the Bologna Process in defining Europe. *European Educational Research Journal* 15(6), 664–675. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Kushnir, I, Kilkey, M and Strumia, F (2020) EU integration in the post ‘migrant crisis’ context: learning new integration modes? *European Review* 28(2), 306–324. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Kuzio, T (2012) Twenty years as an independent state: Ukraine’s ten logical inconsistencies. *Communist and Post-Communist Studies* 45(3–4), 429–438. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Kwiek, M (2007) The European integration of higher education and the role of private higher education. In *Private Higher Education in Post-Communist Europe*. New York: Palgrave Macmillan. [Google](#) [Scholar](#)
- La Barbera, F (2015) Framing the EU as common project vs. common heritage: effects on attitudes towards the EU deepening and widening. *The Journal of Social Psychology* 155(6), 617–635. [CrossRefGoogle](#) [ScholarPubMed](#)
- Lawn, M (2003) The ‘usefulness’ of learning: the struggle over governance, meaning and the European education space. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 24(3), 325–336. [Google](#) [Scholar](#)
- Lawn, M and Grek, S (2012) *Europeanizing Education: Governing a New Policy Space*. Oxford: Symposium Books Ltd. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Lentner, C (2007) The competitiveness of Hungarian university-based knowledge centres in European economic and higher education area. *Transformations in Business and Economics* 6(2), 87–99. [Google](#) [Scholar](#)
- Leonardi, D, Polidori, C and Polidori, P (2020) The healthcare and pharmaceutical vulnerability emerging from the new Coronavirus outbreak. *European Journal of Hospital Pharmacy*. DOI: 10.1136/ejhp-2020-002278 [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Lowe, J (1992) Education and European integration. *International Review of Education* 38(6), 579–590. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Maassen, P and Musselin, C (2009) European integration and the Europeanisation of higher

education. In *European Integration and the Governance of Higher Education and Research*. Dordrecht: Springer.[Google](#) [Scholar](#)

Maassen, P and Olsen, JP (eds) (2007) *University Dynamics and European Integration*. Dordrecht: Springer.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Medrano, JD (2012) The limits of European integration. *Journal of European Integration* 34(2), 191–204.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Mitchell, K (2006) Neoliberal governmentality in the European Union: education, training, and technologies of citizenship. *Environment and Planning D: Society and Space* 24(3), 389–407.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Murray, P and Longo, M (2018) Europe's wicked legitimacy crisis: the case of refugees. *Journal of European Integration*, DOI: 10.1080/07036337.2018.1436543 [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Oliver, T (2017) The EU falling apart? Theoretical discussions of Brexit, Grexit and other exit scenarios. In Grimmel, A and Giang, S. (eds) *Solidarity in the European Union*. Cham: Springer.[Google](#) [Scholar](#)

Papatsiba, V (2006) Making higher education more European through student mobility? Revisiting EU initiatives in the context of the Bologna Process. *Comparative Education* 42(1), 93–111.[Google](#) [Scholar](#)

Peters, BG (2019) *Institutional Theory in Political Science: The New Institutionalism*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.[Google](#) [Scholar](#)

Polyakova, A (2016) The great European unraveling? *World Policy Journal* 33(4), 68–72.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Postelnicescu, C (2016) Europe's new identity: the refugee crisis and the rise of nationalism. *Europe's Journal of Psychology* 12 (2), 203–209.[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

Reusken, CB, Broberg, EK, Haagmans, B, Meijer, A, Corman, VM, Papa, A, Charrel, R, Drosten, C, Koopmans, M and Leitmeyer, K (2020) Laboratory readiness and response for novel coronavirus (2019-nCoV) in expert laboratories in 30 EU/EEA countries, January 2020. *Eurosurveillance* 25(6).[CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)

- Robertson, S (2008) 'Europe/Asia' regionalism, higher education and the production of world order. *Policy Futures in Education* 6(6), 718–729. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Robertson, SL, de Azevedo, MLN and Dale, R (2016) Higher education, the EU and the cultural political economy of regionalism. In *Global Regionalisms and Higher Education*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. [Google](#) [Scholar](#)
- Rubin, HJ and Rubin, I (2012) *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*, 3rd edn. Thousand Oaks, CA: SAGE. [Google](#) [Scholar](#)
- Salajan, FD (2019) Building a policy space via mainstreaming ICT in European education: the European Digital Education Area (re) visited. *European Journal of Education* 54(4), 591–604. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Salimova, T, Makolov, V, and Enaleeva, Y (2012) Quality management of higher education in the context of integration to European Education Area. *European Journal of Business and Economics* 5. [Google](#) [Scholar](#)
- Scipioni, M (2017) Failing forward in EU migration policy? EU integration after the 2015 asylum and migration crisis. *Journal of European Public Policy*, DOI: 10.1080/13501763.2017.1325920 [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Seabrooke, L and Tsingou, E (2018) Europe's fast- and slow- burning crises. *Journal of European Public Policy*, DOI: 10.1080/13501763.2018.1446456 [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Sieminski, G and Packer, J (1997) Integration through education: the origin and development of The Hague recommendations. *International Journal on Minority and Group Rights* 4, 187–198. [Google](#) [Scholar](#)
- Stubb, A (1996) A categorization of differentiated integration. *Journal of Common Market Studies* 34(2), 283–295. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Taggart, P and Szczerbiak, A (2018) Putting Brexit into perspective: the effect of the Eurozone and migration crises and Brexit on Euroscepticism in European states. *Journal of European Public Policy* 25(8), 1194–1214. [CrossRefGoogle](#) [Scholar](#)
- Westlake, M (ed.) (2002) *The EU Beyond Amsterdam: Concepts of European Integration*. New

Wetzinger, J (2019) Higher education reform in Moldova: achievements and challenges. *International Higher Education* (98), 28–30.[Google](#) [Scholar](#)

Wolf, M and Ossewaarde, M (2018) The political vision of Europe during the ‘refugee crisis’: missing common ground for integration. *Journal of European Integration* 40(1), 33–50.[CrossRef](#)[Google](#) [Scholar](#)
